

Yisatakaran
Owsowc'cac'
Ognowt'ean Sntowki
Eresnameay
Gorçowneowt'ean
(1900-1930)

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Azadian, Thoros (1898-19..). Yisatakaran Owsowc'cac' Ognowt'ean Sntowki Eresnameay Gorçowneowt'ean (1900-1930). 1930.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

- *La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.
- *La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

Cliquer [ici pour accéder aux tarifs et à la licence](#)

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

- *des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.
- *des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter reutilisation@bnf.fr.

ՔՐԵԱՏԱՎԿԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՑՉԱՅ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄՆՏՈՒԿԻ

Երեսնամեայ Գործունեության

(1900 - 1930)

Աշխատասիրեց՝

Թ. ԱԶԱՏԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ ՍԷՆՏԱՐԻԹ

1930

51061

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՑՉԱՑ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄՆՏՈՒԿԻ

ԵՐԵՄԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

1900 — 1930

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՑ

Թ. ԱԶԱՏԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ ՍԷԼԱՄԷԹ
ԴԱՆԻԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
1930

SECRET

14-00000

SECRET

016-66

SECRET

1. *Phragmites* (common)

6280100-1000000

1950-1951

000000

**Ամեն. Տ. Մկրտչ Ա. Արք. Եւրոպեան
Պատրիարք Կ. Պոլսոյ**

Ազնուաշուք

Տիար Ասենապեճ եւ Պատ. Անդամք

Ուսուցչ. Օգն. եւ Խնայ. Սնունդի Հոգաբարձութեան

Մեծ հաճոյքով իմացանք Պատ. Հոգաբարձութեանդ ուղղած գրութեան, որ Ուսուցչ. Օգն. Սնունդի հաստատման երեսնամեակը տօնելու առիթով, ձեռնարկուած է Յիշատակարան-գրքոյի մը պատրաստութեան, յաւերժացնելու համար յիշատակն անոնց, որոնք տարիներ առաջ հիմք դրեր են ամենուս արժին մօտիկ այս կազմակերպութեան, եւ միանգամայն քաջալերելու համար այդ կազմակերպութիւնը շարունակող ու արդիւնաւորող մարմինները իրենց ջանքերուն մէջ:

Եւ արդարեւ, ի՞նչ աւելի քաջոր ու սիրտխարս քան իր անձը մանուկին դաստիարակութեան գոհաբերող եւ իր սիրտն ու միտքը անոր մտաւոր ու հոգեկան շինութեան ու զարգացումին նուիրող կրթական մշակին, իր անկեալ ու նշխարեալ օրերուն մէջ օգնութեան ձեռք կարկառել ու չքողող ուր ան՝ վաստակաբէկ ու պարտաւած, շփումի եւ մոռացութեան դասապարտի, այն ազնիւ մտածումով անշուշտ որ հանրութեան օգտին ու բարւոյն ծառայողը իրաւունք ունի, մանաւանդ իր անկումի շրջանին, հանրային օժանդակութեան ու միախառնութեան:

Ուրեմն Ուսուցչ. Օգն. Սնունդի գոյութիւնը ուսուցչին համար յոյսի ու փաշտէրութեան միակ աղբիւրն է, որուն մասնախարարութիւնը վարող Մարմինները ու անոր բարգաւաճման ու յարստեւորեան նիւթապէս մասարող անհատները շատ նուիրական պարսկականութիւն մըն է զոր կը կատարեն:

Արդ, ուրախութեամբ կը շնորհաւորեմ Պատ. Հոգաբարձութիւնդ իր այս գեղեցիկ ձեռնարկին համար, ու կ'օրհնեմ յիշատակը մեզմէ անդարձ հեռացող հիմնադիրներուն, ինչպէս նաեւ յաջողութիւն ու բարօրութիւն կը մտադրեմ այդ ձեռնարկին նիւթապէս ու բարոյապէս փաշտեր հանդիսացողներուն, ու Պատ. Հոգաբարձութեանդ շնորհակալութիւն յայտնելով իր արդիւնաւոր գործունեութեանը համար,

Մնամք ողջունիւ սիրոյ աղօթարար.

Պատրիարք Կ. Պոլսոյ

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔԵՊ.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Կրթական մշակները, մեր մէջ, հինէն ի վեր ծառայած են անձնուիրաբար, սակայն միշտ ալ չեն վարձատրուած իրենց զոհողութեան եւ աշխատութեան չափով: Ուսուցչութիւնը եղած է ապերախտ եւ անհրապոյր ասպարէզ մը: Ուսուցչին ապագան ընդհանրապէս եղած է տխուր, կարեկցութեան արժանի: Իր անբաւական թոշակէն խնայողութիւն մը ընելու ո՛չ կարելիութիւնը ունեցած է, ոչ ալ ապահովութիւնը՝ թէ իր ծերութեան օրերուն զինքը չքաւորութեան ու թշուառութեան ճիրաններէն փրկող մը պիտի գտնուի:

Այս հեռապատկերը ունեցած է մասնաւորաբար պոլսահայ ուսուցչութեան մեծագոյն մասը: Վասն զի, գաւառացին գէթ գիտցած է գնահատել իր վարժապետը, որ զիւղին կամ քաղաքին բախտաւորներու դասին կը պատկանէր: Ան իր պաշտօնէն զատ տուն տեղ ունէր, եւ զրեթէ չէր մտահոգուեր իր ապագայով:

Ասոր համար է որ Օգնութեան Սնտուկը միշտ վերաբերած է Պոլսոյ ուսուցիչներուն եւ ուսուցչուհիներուն: 1901ին պատրաստուած Կանոնագիրը թէեւ նախատեսած է որ գաւառական կեդրոններն ալ կրնան իրենց Օժանդակութեան Սնտուկներն ունենալ, սակայն հաւանաբար ոչ որ խորհած է այս մասին: Պահանջ մը եւ անհրաժեշտութիւն մը չեն ներկայացած:

Պոլսոյ ուսուցչութեան կեանքի եւ ապրելու պայմաններն են, որ ուղղակի այդ անհրաժեշտութեան ծնունդ են տուած:

Անոնք որ կրթական մշակներուն օգնելու գաղափարն իսկ վերաւորիչ կը գտնեն, արդար չեն իրենց դիտողութեան մէջ, երբ ա՛յնքան ստոյգ է որ տարիներու բեռին տակ կքող ուսուցիչը կամ դաստիարակը ձեռնթափ ըլլալէն վերջ մոռացութեան կը մատնուի եւ դժբախտ վախճան մը կ'ունենայ:

Ճշմարտութիւն է նաեւ որ Օգնութեան Սնտուկը չէ կրցած լայն չափով իրեն վերապահուած դերը կատարել ու նոյնիսկ երբեմն իր գոյութիւնը արդարացնել:

Զեռնարկներ եղած են Հանգստեան Մնտուկի մը հաստատման: Տարիներ շարունակ շունչ ու մելան սպառած են սեղաններու վրայ, մամուլին մէջ, բայց ոչ մէկ դրական արդիւնք երեւան եկած է: Կարելի՞ է պարտադրել ուսուցիչը որ իր վտիտ թռչակէն տեւական խնայողութիւն մը ընէ, իր ապագային վրայ խորհի, երբ հագիւ թէ կրնայ հասնիլ օրուան անմիջական պէտքերուն:

Կը նշանակէ ուրեմն թէ՝ ներկային կամ ապագային ըլլալիք ո եւ է օժանդակութեան հիմնադրամը եւ հասոյթը գոյանալու են առաւելապէս արտաքին միջոցներով, առանց բեռ ըլլալու ուսուցչին վրայ, առանց ակնկալութիւն ունենալու անկէ, առանց խորելու անոր արդէն իսկ անբաւական կենսաթոշակը:

Որով, Օգնութեան Մնտուկը կը դառնայ ինքնին հանրային հաստատութիւն մը: Հանրութիւնը ի՛նքը պիտի հայթայթէ օժանդակութեան գումարը: Իր նախանձախնդրութենէն, զնահատութենէն կախում ունին Մնտուկին արդիւնաւորումն ու օգտակարութիւնը, ինչպէս նաեւ խնայողական Մնտուկին իրագործումը: Իր նիւթական քաջալերութիւնո՛վը միայն ամուր հիմերու վրայ պիտի դրուի այս զուտ մարդասիրական գործը՝ յօգուտ մեր կըրթական անձնուէր մշակներուն:

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՂԸ

ԵՐԵՄՆԱՄԵԱԿ

ՈՒՍՈՒՑՉԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

WILLIAM WOOD

CHURCHMAN - 1842 - 1843 - 1844 - 1845

Ա. ՄԱՍ

ՅԵՏԱԴԱՐՁ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ (*)

(1860-1890)

Ազգ. կրթական մշակներուն ապագան ապահովելու եւ անոնց վիճակը բարելաւելու բուն գաղափարը, որ յետոյ մարմին առած է Ուսուցչաց Օգնութեան Մնտուկի հաստատումով, ծագում կ'առնէ Ազգային Սահմանադրութենէն:

Ուսումն. Խորհուրդի գործունէութիւնը կ'սկսի թէեւ 1853 ին, սակայն 1860 ին է որ Սահմանադրական օրէնքով կը ճշդուին անոր դերն ու իրաւասութիւնները, որոնց մաս կը կազմէ նաեւ «Դպրատանց դաստիարակներու կացութիւնը շաւնեղու եւ սպազայն անդորրեղու խնամ տանիլ:» (Սահմ. Յօդ. 45)

1862 ին, Ուսումն. Խորհուրդը իր վրայ դրուած այս պարտաւորութիւնը կատարելու ձեռնարկ կ'ընէ, սակայն չի յաջողիր շօշափելի արդիւնք մը ձեռք բերել:

Մինչեւ 1885 ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ այս մասին:

(*) Շահեկան համարեցինք պրպտել եւ հոս արձանագրել, նախ քան Ուսուցչ. Օգն. Մնտուկի հաստատումը, կրթական պաշտօնեաներու ապագայի բարելաւման համար թափուած ջանքերն ու աշխատութիւնները վաւերական աղբիւր ունենալով Ազգ. Ընդհ. Ժողովի, Կեդր. Վարչութեան եւ Ուսումն. Խորհուրդի ատենագրութիւններն, ինչպէս նաեւ ժամանակակից օրաթերթերու (Հայրենիք, Բիւզանդիոն, Արեւելք) հաւաքածոները:

Այս պարագան հետեւանքը կը նկատուի Ուսումն. Խորհուրդներու կրած կանոնական կաշկանդումներուն:

1886ին, Կարապետ Իւթիւնեանի ատենապետութեան օրով, Ուսումն. Խորհուրդը կրկին նկատողութեան կ'առնէ ուսուցիչներուն վիճակը, եւ կացութեան դարման մը տանելու նպատակով կը հիմնէ ուսուցչական միութիւն մը, Եղիազար Մուրատեանի առաջարկութեամբ:

Այս միութիւնը ո եւ է յիշատակելի գործունէութիւն չ'ունենար, եւ կը կազմուի Օժանդակ Յանձնախումբ մը՝ հետեւեալ անձերէն բաղկացած.

Տ. Յովսէփ Վրդ. Այվազեան

Տ. Յովհաննէս Ա. քհնյ.

Հիւնքեարպէյէնտեան

Յակոբ Ոսկան

Յարութիւն Թիւլեան

Սրապիոն Թղլեան

Միհրան Աբիկեան

Երուանդ Մարգարեան:

Յակոբ Ոսկան

տօնի նուիրագործման ձեռնարկներու մէջ օգտակար կը հանդիսանայ: (*)

Ուսումն. Խորհուրդը 1885—87ի երկամեայ իր համարատուութեան մէջ հետագայ տողերով կ'անդրա-

(*) Բիւզանդիոն, 1903 Դեկ. 9, Կրթական Յիսնամեակ մը, (1853-1903) Ուսումն. Խորհուրդի գործունէութիւնը (18 յօդուած), գրեց՝ Ա. Ալպոյաճեան:

դառնայ այս մարմնի կազմութեան եւ անոր գործունէութեան. (*)

«Խորհուրդիս ուշադրութենէն չվրիպեցաւ նաեւ ուսուցչական մարմնին ապագան ապահովելու խնդիրն եւ այս նպատակաւ փորձառու եւ հմուտ անձերէ բաղկացեալ Յանձնախումբ մը կազմեց, որ տակաւին կը շարունակէ զիւր աշխատութիւն, եւ մեծ յոյս կայ թէ պիտի յաջողի գոհացուցիչ արդեան մը հասնիլ:»

1901ի ատենագրութիւններուն մէջ կը հանդիպինք այս շրջանին վերաբերող ուրիշ յիշատակութեան մը, որուն համաձայն Ուսումն. Խորհուրդը պաշտօն կը յանձնէ իր անդամներէն Հրանտ Ասատուրի գրի առնելու «Կարօտ Ուսուցչաց Նպաստի Մատուկ»ի նոր Կանոնագիր մը, «հետեւողութեամբ 1886ին Ռեթեռս Պերպերեանի նոյն մօտ պատաստած ծրագրին:»

Հաւանաբար Ուսումն. Խորհուրդի Օժանդակ Յանձնախումբը պաշտօն յանձնած է Պէրպերեանի, պատրաստելու այդ ծրագիրը, որուն տրամադրութիւնները ծանօթ չեն մեզ, ինչպէս չենք գիտեր թէ ինչո՞ւ թափուած աշխատութիւնները չեն կրցած հասնիլ գոհացուցիչ արդիւնքի մը:

Հինգ տարի վերջ, 1891ի Ուսումն. Խորհուրդը, որուն կ'ատենապետէ Ռ. Պէրպերեան, իր գործունէութիւնը կը կեդրոնացնէ հետեւեալ չորս գլխաւոր խնդիրներուն շուրջ.

Ա.— Մանկավարժական ուսմանց կամ ուսուցչի պատրաստութեան կարեւորութիւնը:

Բ.— Դաստիարակէն բարոյական ի՞նչ հանգամանքներ կը պահանջուին:

(*) Ատենագրութիւնք Ազգային Ժողովոյ, 1887 Յլս. 47, Նիստ Գ.

Գ. — Լաւ դասաւանդութեան մը ընդհանուր պայմանները:

Դ. — Ուսուցչաց նիւթական վիճակի բարւոքման եւ ապագայի ապահովութեան միջոցները:

Շատ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը ունենալուն հակառակ, այս Ուսումն. Խորհուրդն ալ հիմնական կարգադրութիւն մը չի կրնար ընել:

Այս ամուլ ջանքերուն հետեւանքով է որ ուսուցիչներուն վիճակին բարւոքման եւ անոնցմէ կարօտներուն օժանդակութեան խնդիրները կը ծեծուին մամուլի սիւնակներուն մէջ, 90ական թուականներուն:

1892 Նոյեմբերի վերջերը Խաւաթիւղի մէջ պատահող ցնցող դէպք մը մանաւանդ կու գայ արծարծել խնդիրը եւ նոր փորձի մը մղել Ազգային իշխանութիւնը:

Դէպքը կու տանք այստեղ իր մանրամասնութեանը մէջ:

Օր ցորեկով վաղեմի վարժապետի մը մուրալը կը նշմարուի փողոցներուն մէջ, դռնէ դուռ:

Իրողութիւնը կը նկարագրուի Հայրենիք օրաթերթին մէջ: (*)

«Աղտոտ, հին գոգաւոր ակնոց մը աչքերուն վրայ, գունատ դէմքով, քառասուն եւ հինգի մօտ, միջահասակ հաստըլիկ մարդ մըն է այդ վարժապետը:

«Փաթթուած է մաշած զգեստներու մէջ, թրջուած սառած տախտակի նման: Պատուած կօշիկներէն դուրս ելած ոտքի մատները կը զարնուին միշտ սրածայր քարերու, ու խեղճը մորմոքելով կը շարունակէ իր

(*) 1892, 28 Նոյ. Մուրացիկ Վարժապետը, (Միքայէլ Ս. Կազմարարեան):

ճամբան, կրելով կուրծքին կախուած քարտէսը, որուն վրայ գրուած է.

Հայ վարժապետ մը

«Կը զարնէ դուռ մը, եւ ցոյց կու տայ կուրծքին քարտէսը. տանտէրը կ'ապշի. հայ վարժապետ մըն է:

«Կը կենայ փողոցի մը անկիւնը, ուրկէ կ'անցնին շուկայի մարդիկը խմբովին եւ ողորմելի նայուածք մը կը ձգէ անցնող դարձողին վրայ:

«Ժողովուրդը կը բանայ իր վտիտ քսակը եւ մուրացիկ վարժապետին ափին մէջ կը դնէ իր լուման:

«Մուրացիկը իր սառած մատները երբեմն կը տաքցնէ իր բերնին շոգիովը, երբեմն կը դնէ ծոցը: Եւ մութին կ'անցնի կ'երթայ գինետուն մը, իր պաղ մարմինը քիչ մը տաքցնելու եւ գինիի գաւաթի մը մէջ մխիթարանք գտնելու... յետոյ կ'ելլէ կ'երթայ պառկիլ գիշերը, ո՛վ գիտէ ո՞ւր:

«Այսպէս կ'անցնի շաբաթն ամբողջ: Կիրակի օր եկեղեցիին դուռն է, միշտ քարտէսը վզէն կախուած:»

Ուսուցչութեան արժանապատուութիւնը վիրաւորող այս երեւոյթը մեծ յուզում կը պատճառէ ամէն տեղ:

Երկու օր վերջ, Արփիար Արփիարեան, այս վրդովիչ միջադէպէն անդուած, գրի կ'առնէ խմբագրական մը Հայրենիք ի մէջ (Ծերութեան

Արփիար Արփիարեան

Օրերու համար): Յատկանշական մասերը կ'արտագրենք այստեղ.

«Աղքատ վարժապետը ներքին զայրոյթ մը ունի ընկերութեան դէմ: Համոզուած է թէ ինք ընդհանրութեան համար աշխատող մը եղած է: Թէպէտ արժանաւոր կերպով չէ վարձատրուած, բայց միշտ հաւատացած է որ ընկերութիւնը զինքը պիտի հոգայ իր նեղութեան օրերուն մէջ. եւ երբ կ'ըլլայ յուսախաբ, կ'ուզէ վրէժ լուծել:

«Պէտք է խոստովանիլ թէ վարժապետը անիրաւ չէ իր զայրոյթին մէջ:

«Վարժապետը որ ամբողջ կեանք մը զոհած է, արդեօք գերագոյն եմբֆսար մը չէ՞ ամէնուս համար: Ու ի՞նչ կ'ընենք իրեն իր ծերութեան ու աղքատութեանը օրերուն համար:

«Անտարբեր կը մնանք, վասն զի կը պակսի մեզ օգնութեան հասնելու միջոցը:

«Այն օրը, երբ մեր Պատրիարքարանն ունենայ հանգստեան թոշակի անտուկ մը, մեր վարժապետներուն համար, խնդիրը ինքնին կը լուծուի:

«Հանգստեան թոշակի այդ անտուկին հասոյթը պիտի չգոյանայ միայն վարժապետներու ամսականէն: Հին ու նոր աշակերտներ ուրախութեամբ պիտի դրկեն իրենց նուէրները Պատրիարքարան, իրենց վարժապետներուն անուղղակի կերպով օգնելու համար: Թէ՛ վար դրուած ամսականները, թէ՛ կամաւոր նուէրները բարդուելով իրարու վրայ, կրնան կազմել դրամագլուխ մը որ կատարելապէս օգնէ վարժապետներուն իրենց ծերութեան ու նեղութեան օրերուն մէջ:

«Կը յուսանք թէ Ուսումն. Խորհուրդը իր հոգածութեան առարկայ կ'ընէ այս խնդիրը, որով ամենա-

մեծ ծառայութիւնը կը մատուցանէ վարժապետներուն, եւ աղէկ ալ յիշատակ մը կը թողու:»

Հայրենիքի կողմէ յայտնուած բաղձանքը համակրական ընդունելութիւն կը գտնէ արդարեւ հայ ուսուցիչներու դասին մէջ: Շատեր պատրաստակամութիւն կը յայտնեն իրենց ձեռքէն ելածին չափ աշխատիլ այդ գաղափարին իրագործմանը:

Խնդիրը կը տարուի անմիջապէս ուսուցչական ժողովի օրակարգին վրայ:

Մելքոն Կիւրճեան, Լեւոն Շաքարեան, Դնունի, Վարդգէս, Արտաշէս Անդրէասեան, Մ. Կազմարարեան եւ այլ ուսուցիչներ, ասիէ անջատաբար, հանրագրութեամբ մը կը դիմեն Ուսումն. Խորհուրդին, որուն կ'ատենապետէր Ռէթէոս Պէրպէրեան:

Ուսումն. Խորհուրդը բացառիկ նիստ կը գումարէ (6 Դեկտ. 1892) Տ. Խորէն Պատրիարքին նախագահութեամբ: Մեծ կարեւորութեամբ նկատողութեան կ'առնէ խնդիրը եւ կ'որոշէ ազգային ուսուցիչներու յատուկ Հանգստեան Սնտուկի մը ընդփոյթ հաստատման առաջարկին հետեւանք տալ, Ուսուցչ. ժողովին կարծիքն ու թելադրութիւնները ստանալէ վերջ:

Եւ արդարեւ կը պատրաստուի ծրագիր մը, զոր Ուսումն. Խորհուրդը կը ներկայացնէ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

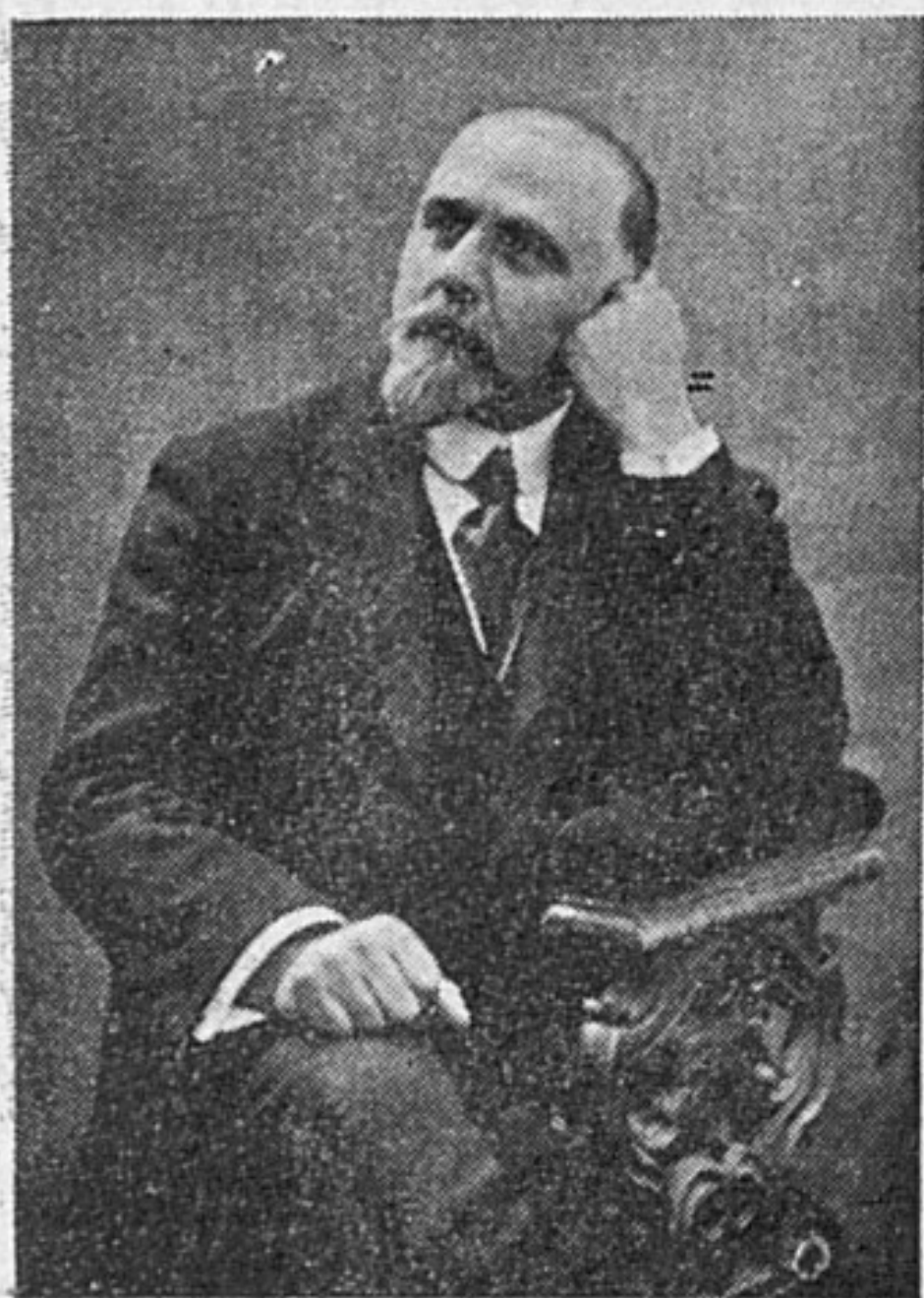
Տարիներ կ'անցնին սալայն, եւ մշակուած ծրագիրը կը մնայ թուղթի վրայ, անգործադրելի: Լրագրական դիտողութիւններէ ազդուելով քանի մը Թաղակ. Խորհուրդներ միայն, ինքնաբերաբար, կենսաթոշակ կը յատկացնեն սակաւաթիւ կարօտ ու ծերացած ուսուցիչներու:

Յետոյ կու գան արտաքին անաչնկալ դժբախտու-

Թիւններ եւ ազգային մեծ յուզումներ բոլորովին մոռացութեան մատնելու կարօտ վարժապետը, մանաւանդ 1895ի յաջորդող տարիներուն:

90 ա՛յան թուականներուն վերջերը ա՛լ աւելի կը վատթարանայ կրթական մշակներու տնտեսական վիճակը:

Ահա թէ ինչպէ՛ս այս վիճակը կը ներկայացնէ Հրանտ Ասատուր, առաջնորդող յօդուածով մը: (*)

Հրանտ Ասատուր

«Քանի՛ ուսուցիչներ կան, որ անոք եւ անպաշտպան կը մնան իրենց վերջին տարիներուն մէջ, ընտանիքի մըն ալ հոգը ունենալով իրենց ուսին վրայ: Քանի՛նե՛ր որոնց աչքերը տկարացած, կորաքամակ, ցնցոտիներ հագած, գրավահառներու խանութները կը շրջին քանի մը դրուշ ձեռք բերելու հին գրքի մը փոխարէն որ իրենց գուրգուրանքին առարկայ եղած է երկար տարիներ: Եւ դեռ ուրիշներ, որոնք ա՛լ բան

մը չունին ծախելու. իրենց կը մնայ իրենց... ձեռքը միայն, զոր կ'երկնցնեն հացի դրամ մուրալու համար:

«Ձեմ խօսիր Հիւանդանոցը դրուածներուն վրայ, ոչ ալ անձնասպաններուն՝ որոնց մէկ օրինակը տեսանք անցեալ տարի:

(*) Արեւելք, 1893 Փետր. 25 (թ 3938), Ուսուցիչներու Հանգրստեան Թոշակ):

«Ասոնք բոլորը ուսուցիչներ են, իրենց ամբողջ էկեանքը հայ աղոց դաստիարակութեան նուիրած մարդիկ, որոնք երբ անկարող կ'ըլլան աշխատելու, կը լքուին ամէնէն:

«Այս վիճակը անպատուութիւն մըն է հայ ընկերութեան համար:»

Այս թուականներուն Թիֆլիսի Ներսէսեան վարժարանի Հոգաբարձութիւնը ուսուցչաց հանգստեան թոշակի ծրագիր մը կը ներկայացնէ Խրիմեան Կաթողիկոսին, որ քանի մը բարեփոխութիւններով կը վաւերացնէ զայն ու գործադրութեան կը դնէ:

Հ. Ասատուր գնահատելէ վերջ Ռուսահայերու Նախածեռնութեան ոգին, կ'առաջարկէ անոնց օրինակին հետեւիլ, եւ կը շարունակէ.

«Ծրագիրը պատրաստուած է արդէն. կը մնայ գործադրել զայն, ինչ որ գործն է Ուսումն. Խորհուրդին եւ Ազգ. Վարչութեան:

«Ձեռք յիշեր որոշապէս թէ ի՞նչ էին ասկէ առաջ պատրաստուած ուսուցչական հանգստեան թոշակի ծրագրին տրամադրութիւնները: Սակայն կը մտածենք թէ ուսուցիչներու ամսականներէն մաս մը վար դրուելէ զատ Թաղ. Խորհուրդներն ալ պէտք է տարեկան գումար մը յատկացնեն այս նպատակին, զոնէ որոշեալ պայմանաժամի մը համար, որպէս զի ձեռք բերուի հարկ եղած դրամագլուխը՝ որուն տոկոսով կարելի ըլլայ ուսուցիչներու հանգստեան թոշակը մշտնջենաւորապէս ապահովել:

«Այնպիսի ժամանակ մը ուր կրթական գործը այնքան կ'զբաղեցնէ միտքերը, դպրոցական ծրագիրներու, դասագիրքերու պատրաստութեան հետ, կ'ար-

ժէ որ ուշադրութիւն դարձուի նաեւ ուսուցիչներու ապագային ապահովութեան այս խնդրին:»

Մամուլի մէջ գտած այս արձագանգը անհետեւանք չի մնար, վասն զի տարի մը վերջ արդէն մարմին կ'առնէ 40 տարի առաջ յղացուած եւ ատեն ատեն արժարժուած զաղափարը:

Բ Մ Ս Ս.

ՈՒՍՈՒՅԶԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

(1901-1930)

ՍՆՏՈՒԿԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Օրմանեան Ս. ի Պատրիարքութեան շրջանին, Ուսումն. Խորհուրդը լրջօրէն կ'զբաղի ուսուցիչներու վիճալով եւ անոնց ապագան ապահովելու հաստատ մրտադրութեամբ կը յաջողի վերջապէս հիմնել Ուսուցչաց Օգնութեան Սնտուկը:

Նախ, «Փոխադարձ Օգնութեան Մնտուկ» անունը կը կրէ ան, 1900 Մարտ 3 ի Ճիբ. նիստի որոշումով, նոյնիսկ կը ձեռնարկուի ծրագրի մը նախապատրաստել տութեան:

Այս միջոցին Ուսումնական Խորհուրդը ունէր հետագայ կազմը.

Տօքթ. Վահրամ Թորգոմեան (ատենապետ)

Պօղոս Բերեւսեան (ատենադպիր)

Հրանտ Ասատուր

Ամեն. Տ. Մաղաթիս Արքեպս. Օրմանեան
Պատրիարք Կ. Պոլսոյ

Յակոբ Գուրգեն
Ստեփան Կուրսիկեան
Պետրոս Կարապետեան
Բարսեղ Աւետիսեան:

Ծրագիրը դեռ չմշակուած Հանգստեան Սնունքի մը հաստատման գաղափարը կը նետուի մէջտեղ: Ասոր իրականացման դէմ սակայն լուրջ դժուարութիւններ կը տեսնուին եւ մօտաւորապէս տարի մը ետք կը ձեռնարկուի հիմը դնելու Կարօս Ուսուցչաց Նպաստի Սնունքին:

Խորհուրդը պաշտօն կը յանձնէ այս անգամ իր անդամներէն Հրանտ Ասատուրի, որպէս զի հետեւողութեամբ 1886ին Ռ. Պէրպէրեանի կողմէ պատրաստուած ծրագրին, նոր կանոնագիր մը գրի առնէ եւ ներկայացնէ յաջորդ նիստին (2 Մարտ 1901):

Հրանտ Ասատուր 9 Մարտին արդէն իսկ ժողովին կը բերէ նոր կանոնագիրը որ յօդուած առ յօդուած քննութեան կ'ենթարկուի, եւ իր վերջնական ձեւը ստանալէ վերջ, Օրմանեան Պատրիարքի նախագահութեամբ գումարուող նիստի մը մէջ (20 Ապրիլ) կը կարդացուի վերջին անգամ: Օրմանեան Ս.ի առաջարկութեամբ Նպաստի անունը կը փոխուի Օգնութեան Սնունքի, չշփոթելու համար Նպաստից Յանձնաժողովի Սնտուկին հետ: Ինչ ինչ փոփոխութիւններ եւս տեղի կ'ունենան եւ կանոնագիրը 27 Ապրիլին կը մատուցուի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

Քաղաք. Ժողովը Ծրագիր—կանոնագրին քննութիւնը կը յանձնէ իր դեր-ատենապետ Ստեփան Փաշա Ասլանեանի, որ նոյն ատեն Ելեւմտից Վարչական Յանձնախումբին մէջ պետական պաշտօնէից հանգստեան Սնտուկի ծրագրին քննութեամբը կ'զբաղէր:

Ստեփան Փաշա Ասլանեանի թելադրութեան վրայ Վարչութիւնը կարգ մը բարեփոխումներ կը կատարէ եւ ծրագիրը կը յղէ դարձեալ Ուսումն. Խորհուրդին, որ նկատողութեան կ'առնէ եղած դիտողութիւնները, եւ իր կողմէ պաշտօն կու տայ Տօքթ. Վահրամ Թորգոմեանի եւ Հրանտ Ասատուրի անձամբ ներկայանալու եւ լուսաբանելու կարգ մը հիմնական կէտեր, որոնց մասին լսելէ վերջ, Քաղաք. Ժողովը կը վաւերացնէ Կանոնագիր, ծրագիրը եւ կը դրկէ զայն Ուսումն. Խորհուրդին՝ ի գործադրութիւն:

Ստեփան փաշա Ասլանեան

Ուսումն. Խորհուրդը 15 Յունիսի իր նիստին մէջ կ'որոշէ վաւերացեալ ծրագիրը գործադրութեան դնել 1 Յուլիս 1901 էն սկսեալ: Ստորեւ կու տանք սոյն առաջին ծրագիրը նոյնութեամբ:

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿ

ԿԱՐՕՏԵԱԼ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑՉԱՅ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 1.— Ուսումնական Խորհրդոյ առաջարկութեամբ, եւ Կեդրոնական Վարչութեան Քաղաքական Ժողովոյ որոշմամբ, Օգնութեան Սնտուկ մը հաստատուած է կարօտեալ հայ ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց համար:

ՀԱՍՈՅԹԻ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

Յօդ. 2.— Այս Օգնութեան Սնտուկին առաջին դրամագլուխը կազմելու համար, ուսումնական Խորհուրդը դիմում պիտի րնէ Կ. Պոլիս գտնուող բոլոր հայ ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց, եւ առնոցմէ պիտի խնդրէ դրամական նուէր մը միանուագ վճարելի:

Յօդ. 3.— Օգնութեան Սնտուկի հասոյջի տեւական աղբիւրներն են գլխաւորաբար.

Ա. Օգնութեան Սնտուկի Հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ պարբերաբար կազմակերպուելիք նուագահանդէսի մը կամ Քատերական ներկայացման մը եւ կամ նմանօրինակ ձեռնարկներու արդիւնքը.

Բ. Իւրաքանչիւր ուսուցչական վկայագրէ յաւելուածական մէկ արծաթ մէճիտ:

Գ. Իւրաքանչիւր շրջանաւարտի վկայականէ մէկ արծաթ մէճիտ:

Դ. Իւրաքանչիւր դասագրքի վաւերացման առթիւ՝ հեղինակներու կամ հրատարակիչներու կողմէ վճարելի երկուք ու կէս արծաթ մէճիտ, առաջին տպագրութեան համար, եւ հինգ արծաթ մէճիտ, իւրաքանչիւր նոր տպագրութեան համար:

Ե. Պատրիարքարանի Սնտուկէն վճարելի տարեկան նպաստի գումար մը. որչափ որ կը ներէ Պատրիարքարանի ելեւմտական վիճակը:

Յօդ. 4.— Օգնութեան Սնտուկին հասոյթի պատահական աղբիւրներն են գլխաւորաբար.

Ա. Կտակեալ կամ նուիրեալ գումարներ.

Բ. Կտակեալ կամ նուիրեալ կալուածներու կամ արժեթղթերու հասոյթներ.

Գ. Ի հարկին Կ. Պոլսոյ հայ ուսուցչաց դիմում ըլլալով՝ կատարուելիք բացառիկ նուիրատուութեանց արդիւնքը.

Դ. Ուսուցչաց կեանքի ապահովագրութեան առթիւ՝ ապահովագրող ընկերութեան կողմէ ի նպաստ Օգնութեան Սնտուկին վճարելի գումարներ:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 5.— Ազգային Կեդր. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովը կարօտեալ հայ ուսուցչաց Օգնութեան Սնտուկին մատակարարութիւնը կը յանձնէ յատուկ Հոգաբարձութեան մը:

Յօդ. 6.— Այս Հոգաբարձութիւնը, ընդ հովանաւորութեամբ Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հօր, կը բաղկանայ հինգ անդամէ, որք կ'ընտրուին Ազգային Վարչութեան Քաղաքական Ժողովոյ կողմէ, Ուսումնական եւ Տնտեսական Խորհուրդներէ համաձայնութեամբ առաջարկուած անուններու վրայ:

Յօդ. 7.— Հոգաբարձութիւնը ունի Ատենապետ մը, Դեր-Ատենապետ մը, Ատենադպիր մը, Գանձապետ մը եւ Համարակալ մը:

Յօդ. 8.— Հոգաբարձութեան պաշտօնը հինգ տարի կը տեւէ, եւ անդամները վերընտրելի են: Եթէ այդ հինգ տարուան միջոցին անդամներէն մին վախճանի կամ հրաժարի, անոր յաջորդը կ'ընտրուի Քաղաքական ժողովէն՝ Հոգաբարձութեան կողմէ առաջարկուած անուններու վրայ, եւ պաշտօնը կը տեւէ մինչեւ հընգամեայ շրջանին վերջը:

Յօդ. 9.— Հոգաբարձութիւնը կը գանձէ հասոյթները եւ կը վճարէ նպաստները:

Յօդ. 10.— Հոգաբարձութիւնը ամէն տարեգլխի իր մատակարարութեան հաշիւը եւ Սնտուկին վիճակը կը ներկայացնէ Ազգային Վարչութեան Քաղաքական ժողովոյ ի վաւերացումն, ըստօրինի:

ՆՊԱՍՏԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Յօդ. 11.— Երբ Օգնութեան Սնտուկին հաշուոյն հաւաքուած գումարը երեք հարիւր (300) ոսկւոյ հասնի, այն ատեն Հոգաբարձութիւնը կը սկսի նպաստ վճարել: Այդ երեք հարիւր ոսկին պիտի կազմէ Սնտուկին անձեռնմխելի դրամագլուխը, որուն վրայ հետզհետէ պիտի աւելնայ նոր հասոյթներու քսան առ հարիւր ($20/100$)ը:

Յօդ. 12.— Անձեռնմխելի դրամագլխին բոլոր հասոյթը եւ նոր հասոյթներու ութսուն առ հարիւր ($80/100$)ը պիտի կրնայ յատկանալ նպաստներուն:

Յօդ. 13.— Հոգաբարձութիւնը անձեռնմխելի դրամագլուխը պիտի շահագործէ ապահովագոյն միջոցներով:

Յօդ. 14.— Նպաստները ժամանակաւոր են, եւ ժամանակաւոր նպաստ կը տրուի Կ. Պոլիս գտնուող ա'յն կարօտ հայ ուսուցիչներուն եւ ուսուցչուհիներուն, որոնք տասը տարի պաշտօն վարած են հայ վարժարաններու մէջ:

Յօդ. 15.— Նոյնպէս ժամանակաւոր նպաստ կը տրուի տասը տարիէ պակաս պաշտօն վարած ա'յն ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց՝ որոնք ո'չ-տեւական հիւանդութեամբ կը տառապին:

Յօդ. 16.— Օգնութեան Մնտուկը կրնայ ստիպողական պարագաներու մէջ անտուկոս դրամ փոխ տալ հայ ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց, անոնց ամսականներէն թաղային սնտուկներուն քով ունեցած պահանջքները իբրեւ երաշխաւորութիւն ընդունելով, եւ օրինաւոր պարտամուրհակ առնելով անոնցմէ:

Յօդ. 17.— Նպաստի խնդրագրերը պէտք է ներկայացուին Օգնութեան Մնտուկի Հոգաբարձութեան: Այդ խնդրագրերուն կըցուած ըլլալու են նպաստ խնդրող ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց ուսուցչական վկայագրերն եւ բարւոք պաշտօնավարութեան գրաւոր եւ պաշտօնական վկայութիւնները:

Յօդ. 18.— Հոգաբարձութիւնը այդ պաշտօնագրերը եւ ներկայացող ուսուցչին կարօտութիւնը քննելէ, եւ ի հարկին Ուսումնական Խորհրդոյ կարծիքը առնելէ յետոյ, կ'ընդունի կամ կը մերժէ անոնց խնդրագրերը:

Յօդ. 19.— Այն ուսուցիչներն եւ ուսուցչուհիները՝ որոնք Ուսումնական Խորհրդոյ որոշմամբ պաշտօնավարելու իրաւունքէն իսպառ զրկուած են, չպիտի կրնան ո' եւ է նպաստ ստանալ Օգնութեան Մնտուկէն:

Յօդ. 20.— Եթէ Օգնութեան Մնտուկին նիւթական միջոցները ներեն, Հոգաբարձութիւնը Ուսումնական Խորհրդոյ հաւանութեամբ եւ ազգային Վարչութեան Բաղաքական Ժողովոյ հաստատութեամբ կրնայ ընդարձակել իր գործառնութեանց շրջանակը:

ԳԱԻԱՌԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿՆԵՐ

Յօդ. 21.— Գաւառական Ազգային Վարչութիւններն ալ ա'յս Կանոնագրութեան տրամադրութեանց համաձայն պիտի կրնան Օգնութեան Մնտուկներ հաստատել յօգուտ իրենց գաւառական հայ ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց:

Քննեալ եւ վաւերացեալ ի Բաղաքական Ժողովոյ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան, յ13 Յունիսի 1901, եւ հրամայեալ ի մէնջ ի գործադրութիւն:

Ի Պատրիարքարանիս, ի 14 Յունիսի 1901.

ՊԱՏՐԻԱՐԻ ԿՈՌՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ
ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Այս Ծրագիր-Կանոնագիրը անմիջապէս կը տպագրուի եւ շրջաբերականներով կը հաղորդուի բոլոր վարժարաններուն ի գործադրութիւն: Ասկէ զատ, Կանոնագրին Շրջ յօդուածի տրամադրութեան համաձայն մասնաւոր նամակներ կը դրկուին Մայրաքաղաքի բոլոր ուսուցիչներուն եւ ուսուցչուհիներուն, հրաւիրելով զանոնք որ իրենց միանուագ կամաւոր նուէրները տան, կազմելու համար Օգն. Մնտուկին առաջին դրամագլուխը:

Օգնութեան Մնտուկի հաստատումը լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ կրթական շրջանակներու մէջ: Մամուլը (մասնաւորաբար Բիւզանդիոն եւ Արեւելք) կը գնահատեն ձեռնարկը քաջալերիչ տողերով: Հրատարակիչներէ ոմանք ինքնայօժար Օգն. Մնտուկին կը նուիրին իրենց լոյս ընծայելիք դասագրքերուն տպագրութեան իրաւունքը:

ԱՌԱՋԻՆ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Օգնութեան Մնտուկի Կանոնագրին ճշդ յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, Ուսումն. Խորհուրդը, համաձայնելով Տնտես. Խորհուրդին հետ, երկապատիկ անուանացանկ մը կը ներկայացնէ Քաղաք. Ժողովին, ընտրելու համար առաջին Հոգաբարձութիւնը:

Այդ անուանացանկը հետեւեալն է.

Արամ Գարսնեան (վաճառական)

Արսաշես Մկրեան (սնօրէն դրամասան)

Արզուման Արզումանեան (պէտական պաշտօնեայ)

Տֆթ. Գրիգոր Դաւիթեան (բժիշկ)

Յակոբ Գուրգեն (ուսուցիչ)

Յակոբ Պապեան (Քրեֆի Լիոնի պաշտօնեայ)

Յովսէփ Թօֆասշեան (վաճառական-սեղանաւոր)

Կարապետ Րեիզեան (սեղանաւոր)

Ռեթեոս Պերպերեան (ուսուցիչ)

Սարգիս Գնաճեան (վաճառական)

Քաղաք. Ժողովը այս ցանկին վրայէն կը կազմէ հինգ անդամէ բաղկացած Հոգաբարձութիւն մը.

Ռեթեոս Պերպերեան

Սարգիս Գնաճեան

Տֆր. Գ. Դաւիթեան

Արամ Գարամանեան եւ

Արսաշես Մկրեան:

Այս կազմին վաւերացումը կը հաղորդուի Ուսումն. Խորհուրդին:

Օրմանեան Ս. խառն նիստի կը հրաւիրէ նորակազմ Հոգաբարձութիւնն ու Ուսումն. Խորհուրդը 19 Հոկտ.ին: Իր նախագահութեան ներքեւ դիւանական ընտրութիւն կը կատարուի, եւ միաձայնութեամբ ասեճապետութեան կը կոչուի Ռէթէոս Պէրպէրեան, ասեճադպիր կ'ընտրուի Տֆր. Գ. Դաւիթեան, գանձապետութիւնը կը յանձնուի Սարգիս Գնաճեանի, իսկ հանաւակալութիւնը՝ Արամ Գարամանեանի:

Օրմանեան Ս. ընդհանուր տեսութիւն մը կ'ընէ Օգնութեան Մատուկի գործառնութեանց հանգամանքներուն, պոլսահայ ուսուցչական մարմնի վիճակին եւ այսպիսի Մատուկի մը կարեւորութեան վրայ, խոստանալով իր աջակցութիւնը:

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՀԱՍՈՅՔՆԵՐ ԵՒ ԿԱՐԵՒՈՐ ՆՈՒՆԻ ՄԸ

Օգնութեան Մնտուկի Հոգաբարձութիւնը երբ գործի կը ձեռնարկէ, Ուսումն. Խորհուրդը իր միջոցներով արդէն հաւաքած էր 2779 դրուշի գումար մը, մեծ մասով ուսուցչական նուիրատուութիւններէ գոյացած: Այս գումարը կը կազմէ Մնտուկին առաջին հասոյթը:

Այս միջոցին (28 Հոկտ. 1901) տեղի կ'ունենար բազմարդիւն ուսուցիչ եւ դաստիարակ Ռէթէոս Պէրպէրեանի հիմնած համանուն վարժարանին 25 ամեայ յոբելեանը:

Այս հանդիսութիւնը առնչութիւն ունենալով կարեւոր նուիրատուութեան մը հետ, շահեկան կը նկատենք յիշատակել այն պատշաճ մասնակցութիւնը զոր քերած է պոլսահայ ուսուցչութիւնը՝ Ուսումն. Խորհուրդին միջոցաւ:

Գեղարուեստական շատ ճաշակաւոր եւ թանկարժէք նուէր մը կը պատրաստուի: «Շրջանակ մը քառակուսի, հաստ ճիւղերու վրայ փաթթուած պտղատու ծառի մը ռստերով, որուն գլուխը զետեղուած էին ոսկիէ Ռ. եւ Պ. տառերը, մէջէ մէջ անցած, իսկ անոր տակ թուղթի ձեւով դարձեալ ոսկիէ տախտակի մը վրայ փորագրուած էր հետեւեալ ձօնը.

«Նուէր Պոլսոյ հայ ուսուցչութեան առ Ռ. Յ. Պէրպէրեան իր վարժարանի քսան եւ հինգամեայ յոբելեանին առթիւ, 1876—1901, ձեռամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Ուսումն. Խորհրդոյ:

«Շրջանակը կը կշռէր 695.5 տրամ արծաթ եւ 14 տրամ ոսկի եւ կ'արժէր 44.13 ոսկի ընթացիկ դրամ: Ոսկերիչն էր Կարապետ Գաբամանեան:» (*)

(*) Ատենագրութիւն Ուսումն. Խորհրդոյ 1901 Հոկտ. 26:

Յոբելեանէն վերջ Ռ. Պէրպէրեան կը ներկայանայ Ուսումնաւորներու խորհրդոյ նիստին, իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ, եւ ի յիշատակ իր վաղամեռիկ կողակցին, 100 լիրայ կը նուիրէ Օգն. Մնտուկին: Այս առթիւ ա-

Ռէքեոս Պէրպէրեան

տենապետ Տքթ. Վ. Թորգոմեան բանախօսութեամբ մը կը դրուատէ Պէրպէրեանի արժանիքն ու իր հիմնարկած վարժարանով ազգային դաստիարակութեան մատուցած ծառայութիւնները:

ՈՒՍՈՒՑՉԱՅ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուսուցչաց Օգնութեան Մնտուկի հաստատման հետ միաժամանակ Ուսումնաւորներու խորհուրդը երկարօրէն կ'զբաղի

պաշտօնավարող ուսուցիչներու կեանքի ապահովագրութեան հարցով:

Հրանտ Ասատուր իր նախապատրաստած ծրագրին հետ առաջարկ կը բերէ ապահովագրել ուսուցիչներուն կեանքը: Համամիտ գտնուելով այս առաջարկութեան, Խորհուրդը յաջորդաբար իր նիստին կը հրաւիրէ Պոլսոյ գլխաւոր ապահովագր. ընկերութեանց տնօրէնները, անոնց կարծիքն ու տեսութիւնները լսելու համար:

Կը ներկայանան զատ զատ Սիմոն Գայսէրլեան (Իւնիօնի կողմէ), Արամ Զուհաճեան (Ամերիկեան) եւ Արայ Սէվին (Գերմանական), որոնց հետ երկար խորհրդակցութիւններ եւ կարծիքներու փոխանակութիւններ տեղի կ'ունենան: Ժողովը անոնց պայմաններն ու յանձնառութիւնները գրաւորապէս կը պահանջէ, ուսումնասիրելու եւ ամէնէն նպաստաւորը նախընտրելու համար:

Նոյն նպատակով Ռօսիա եւ Հոնկրուա ապահովագր. ընկերութենէն ալ կը պահանջուի իրենց պայմանները:

Միւս կողմէ Խորհուրդը պէտք կը տեսնէ ընտրելու յատուկ մասնախումբ մը՝ բաղկացած Վահան Էսաբեանէ, Յակոբ Էսաբեանէ եւ Սմբատ Քեաթիպեանէ, եւ այդ մարմնին կը յանձնէ գործին ուսումնասիրութիւնն ու հետապնդութիւնը: Իր կողմէ ներկայացուցիչ կը կարգէ Հրանտ Ասատուր:

Մասնախումբին մէջ յետոյ փոփոխութիւններ կ'ըլլան: Վահան Էսաբեան հրաժարելով անոր տեղ կը հրաւիրուի Մազսուտ Հարենց, իսկ Ս. Քեաթիպեանի տեղ՝ կ'ընտրուին Միհրան Մուրատեան եւ աւելի ետք Եղիա Շահպազեան:

Մասնախումբը կը ձեռնարկէ աշխատութեան: Ուսումնասիրութիւններէ եւ բանակցութիւններէ վերջ ամէնէն յարմարն ու օգտակարը կը նկատուին Իւնիօնընկերութեան առաջարկած պայմանները:

Ուսումն. Խորհուրդը 1 Փետր. 1902 ի նիստին տեղեակ կ'ըլլայ ապահովագրութեան պայմաններուն, որոնց համեմատ Թուրքիոյ մէջ եւ Պուլկարիոյ կողմերը գտնուող բոլոր հայ ուսուցիչները ոչ-պարտաւորիչ կերպով պիտի կրնային ապահովագրուիլ: 18 - 40 տարեկանները՝ 20 տարուան համար, իսկ 48 - 60 տարեկանները՝ ցկեանս: Ապահովագրութեան գումարը պիտի ըլլար առնուազն 1000 ֆր.: Ընկերութիւնը յանձըն կ'առնէր ոչ միայն զեղչ կատարել վճարուած ապահովագրութեան գիներուն վրայէն, այլ եւ առաջին տարուան ապահովագրութեան գիներուն վրայէն 50% միջնորդէք մը տալ Օգնութեան Սնտուկին: Ասկէ զատ նոյն Սնտուկին կը յատկացուէր 50 ոսկիի բացառիկ նուէր մը:

Ուսումն. Խորհուրդի 8 Փետր. ի նիստին կը հրաւիրուին Ուսուցչ. Օգն. Սնտուկի նորակազմ Հոգաբարձութեան ատենապետը Ռէթէոս Պէրպէրեան, ինչպէս նաեւ Սարգիս Գնահեան եւ Կարապետ Խորասանեան: Այս նիստին կը ներկայանան Իւնիօնի գործակալները, եւ խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան պայմանագրութեան ծրագրին շուրջ:

Այս խորհրդակցութիւնները կը կրկնուին եւ երբ վերջնական համաձայնութիւն կը գոյանայ, արդիւնքը կը տեղեկագրուի Քաղաք. Ժողովին, որ դոյզն բարեփոխումներով կ'ընդունի եւ կը հաստատէ կնքելի պայմանագիրը: Ընկերութիւնն ալ կը հաւանի եւ պայմանագրութիւնը, որ կը բաղկանայ 7 յօդուածներէ, կը

Ֆնքուլի Ուսումն, Խորհուրդին եւ Սիմոն Գայսէրլեանի միջեւ:

Երկու կողմէ պայմանագիրը ստորագրուելէ եւ փոխանակուելէ վերջ ընկերութեան խոստացած 50 ոսկին կը վճարուի Օգն. Մնտուկին:

Իսկոյն շրջաբերական հրաւերներ կը դրկուին բոլոր կրթական պաշտօնեաներուն եւ կ'սկսին դիմումները կատարուիլ:

Մինչեւ այս ձեւակերպութեանց լրանալը սակայն, ուսուցիչներէ ոմանք, առանց սպասելու Ուսումն. Խորհուրդին նախաձեռնութեամբ տեղի ունենալիք կարգադրութիւններուն, ինքնաբերաբար կ'ելլեն ապահովագրութիւններ կը կնքեն, ինչ որ գէշ տպաւորութիւն առաջ կը բերէ եւ տեսակ մը խաչաձեւում կը համարուի ընդհանուր ձեռնարկին դէմ: Այս անհարկի ընթացքը իր հակազդեցութիւնը կ'ունենայ, եւ յառաջիկային ոչ միայն ապահովագրութեան գործը կը վըտանգէ, այլեւ անվստահութիւն կը յարուցանէ Օգնութեան Մնտուկի գործառնութեանց հանդէպ:

ՊԱՏՐԻԱՐԲԱԿԱՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

1901էն սկսեալ մինչեւ 1903, շուրջ երկու տարուան ընթացքին, Հոգաբարձութեան թափած ջանքերուն հակառակ, տակաւին կարելի չէր եղած ապահովել Կանոնագրին սահմանած 300 ոսկիի դրամագլուխը: Այս պատճառով կարօտ ուսուցիչները չէին կրնար նպաստ ստանալ Օգն. Մնտուկէն:

Օրմանեան Ս. Քաղաք. Ժողովին ուշադրութեանը
կը յանձնէ այս պարագան եւ 1903 Մայիսին կ'որոշուի
արտօնել Օգնութեան Սնտուկի Հոգաբարձութիւնը
ձեռնարկելու հրապարակային հանգանակութեան մը:

Այս նպատակին համար գրի առնուած պատրիար-
քական շրջաբերականը կու տանք ստորեւ.

«ՄԱՂԱՔԻԱ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ողորմութեամբ Աստուծոյ եւ շնորհիւ սուրբ Հոգւոյն

եւ կամօք ազգին Արքեպիսկոպոս Կ. Պոլսոյ

եւ Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

քարեւէր ազգայնոց Մայրաքաղաքիս, սիրելեաց մերոց
ի Քրիստոս, ողջոյն եւ օրհնութիւն աստուածային:

Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Քաղաք. Ժողովոյ որոշ-
մամբ Օգնութեան Սնտուկ մը հաստատուած է նպաս-
տելու համար մեր մանուկներու կրթութեան աշխա-
տող ուսուցիչներուն, իրենց ծերութեան, չքաւորու-
թեան եւ հիւանդութեան պարագայից մէջ: Այս Սըն-
տուկին մատակարարութիւնը յանձնուած է յատուկ
Հոգաբարձութեան մը, որ Վարչութենէն հաստատուած
կանոնագրի մը տրամադրութեանց համաձայն կը վարէ
պաշտօնը: Սակայն կանոնագրով որոշուած 300 լիրայի
դրամագլուխը ցարդ կազմուած չլինելով եւ Հոգաբար-
ձութիւնը այս պատճառաւ չկարենալով նպաստել կա-
րօտ ուսուցիչներու, մինչեւ ցարդ կարելի չէ եղած

նպաստ ընձեռել այնպիսիներու որոնք աշխատելու անկարող՝ արժանի եղած են կարեկցութեան եւ նպաստ կը հայցեն ընդունայն:

Ուստի Քաղաք. Ժողովոյ որոշմամբ Օգնութեան Մատուկի Հոգաբարձութեան արտօնութիւն տրուած լինելով 150 լիրայի գումար մը հաւաքել եւ դրամագլուխն ամբողջացնել, կը խնդրուի մեր բարեսէր ազգայիններէն որ հաճին իրենց ինքնաբոլոր յուշերն առատաձեռնել այս բարեգործական նպատակին համար, երբ դիմեն իրենց Հոգաբարձութեան անդամք՝ որք են.

Ազն. Ռեքեոս եւ. Պերպերեան

» Կարապետ » Խորասանճեան

» Սարգիս » Գնաճեան

» Արամ » Գարաւանեան

» Տֆր. Միհրան Վարդապարեան

Օգնութեան Մատուկին նուիրուած լինելով նշանաւոր հայ նկարիչ բարեյիշատակ Այվազովսքիի մէկ գեղեցիկ նկարն, իբրեւ պարգեւ սահմանուած է այն այս հանգանակութեան փոխան, եւ վիճակարկութեամբ պիտի տրուի նուիրատուներէ միոյն:

Վստահ ենք որ սիրայօժար պիտի ընծայէք Ձեր նպաստն, եւ կը մաղթենք ի Տեառնէ փոխարինել զայն իւր բազմազան եւ առատազեղ պարգեւներով:»

ՊԱՏՐԻԱՐԺ Կ. ՊՈԼՍՈՅ.

8 Մայիս 1903

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՅՈՑ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Թիւ 418

Ինչպէս կը տեսնուի, Օգնութեան Մատուկի Հոգաբարձութեան անդամակցութենէն կը հրաժարին Տօքթ. Գ. Դաւիթեան եւ Արտաշէս Մկրեան. եւ անոնց տեղ կ'ընտրուին Տօքթ. Միհրան Վարդազարեան եւ Կարապետ Խօրասանեան:

ԴԻՏԵԼԻ ՊԱՐԱԳԱՅ ՄԸ

Օգնութեան Մատուկի կազմութենէն ասդին, անոր գործառնութիւնները աւելի ճշգրիտ պատկերելու համար, կարելի չեղաւ ձեռքի տակ ունենալ Հոգաբարձութեան 1901 - 1908 եւ 1909 - 1914 շրջաններու ատենագրութիւնները: Չենք գիտեր թէ ո՞ւր մնացած են եւ ի՞նչ պարագաներու ներքեւ այդ արձանագրութիւնները յանձնուած չեն Պատրիարքարան:

Բաւականացանք աչքի առջեւ ունենալ Ուսումն. Խորհուրդին ատենագրութիւնները ու մանաւանդ այն տեղեկագիրները, զորս Օգն. Մատուկի Հոգաբարձութիւնը մատուցած է Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

1903.1908Ի ՇՐՋԱՆ

Ուսումն. Խորհուրդի ատենապետ Տօքթ. Վ. Թորգոմեան, որմէ տեղեկութիւններ ուղղուած էին ներկայ Օգնութեան եւ Խնայող. Մատուկի Հոգաբարձութեան կողմէ, կը մատնանշէ հետեւեալ շարժառիթը, որ ձախողութեան մատներ է ուսուցիչներու կեանքի ապահովագրութեան ձեռնարկները:

«Ուրախ եմ որ նոր Հոգաբարձութիւն մը այսօր վերակենդանութիւն կու տայ այդ Մատուկին, որ իմ արտիս շատ մօտիկ հաստատութիւն մը համարած էի

եւ որուն բարգաւաճմանը համար՝ ուզած եմ ժամանակին, որ ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու կեանքի ապահովագրութիւնն ընել տար Ազգ. իշխանութիւնը:

Տֆր. Թորգոմեան

«Այս երազս չե՛ իրականացած, կարգ մը շահախնդիր անձերու հրապարակային պողտոյթներուն երեսին:»

Իսկ առաջին Հոգաբարձութեան գործունէութեան ակնարկելով, կ'աւելցնէ.

«Բաւական արդիւնաւոր եղած է Հոգաբարձութեան պաշտօնը, բայց Ռէթէոս Պէրպէրեանի մահովը կա-

ղացած ու տեւած է կարծեմ մինչեւ 1908:»

Տօքթ. Թորգոմեանի տեղ 1905 ին Ուսումն. Խորհուրդի ատենապետութեան կը կոչուի Տօքթ. Տիգրան Պէյ Անէմեան, որ նոյնպէս կը ջանայ մղում տալ Հոգաբարձութեան գործունէութեան:

Հակառակ ամէն փութաջանութեան, Ուսուցչաց Օգնութեան գործը սակայն ընդհանուր ուսուցչութեան միահամուռ քաջալերանքին չ'արժանանար, ինչպէս կը հաստատեն Ուսումն. Խորհուրդին ատենագրութիւնները:

Ասոր համար, Քաղաք. Ժողովի լուրջ ուշադրութեան կը յանձնուի խնդիրը, եւ որոշում կը տրուի Կանոնագրի 21րդ յօդուածի տրամադրութեաց համա-

ծայն, անմիջական միջոցներ ձեռք առնել Օգն. Մատուկի գործառնութեանց շրջանակը ընդլայնելու համար:

Յատուկ շրջաբերականով մը կը յանձնարարուի Պոլսոյ ազգ. վարժարաններու կրթական պաշտօնեաներուն վճարումներ ընել իրենց ստացած թոշակներուն համեմատութեամբ: Մինչեւ 300 դրշ. թոշակ առնողները 100 ին 20 փրյ., իսկ աւելի ստացողները 1⁰/₁₀₀ պարտաւոր կ'ըլլան վճարել, որուն վրայ Թաղ. Խորհուրդներն ալ գոյացած հասոյթներուն համեմատութեամբ գումար մը թաղային սնտուկէն յատկացնելու յանձնառու կ'ըլլան:

Ըստ Կանոնագրի, ի նպաստ Մատուկին կը զանձուին նաեւ ուսուցչ. եւ շրջանաւարտի վկայականներուն փոխարէն սահմանուած միանուագ տուրքերը, ինչպէս նաեւ Ուսումն. Խորհուրդէն վաւերացուած դասագրքերու օրինական տուրքը:

Պէրպէրեանի Հոգաբարձութիւնը գնահատելի եւ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը կ'ունենայ: Ոչ միայն անձեռնմխելի հիմնադրամը կ'ապահովուի, այլ եւ կ'աշխատուի հասոյթներու շարունակական յաւելումով այդ հիմնադրամը հասցնել այնպիսի գումարի մը, որուն տարեկան տոկոսները գոհացնեն կարօտ ուսուցիչ- ուսուցչուհիներու տարեկան պէտքը:

Մ. Գ. Գ. Գ.

Մասնաւոր գնահատութեան արժանի է գանձապետ Սարգիս Գնահեանի եռանդուն գործունէութիւնը: Մօտաւորապէս 15 տարի կը վարէ ան իր փափուկ եւ դժուարին պաշտօնը՝ հարկ եղած նախանձախնդրութեամբ:

ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

(1909 - 1914)

Պէրպէրեանի Հոգաբարձութեան կազմալուծումէն վերջ, ատեն մը կ'ընդհատուին Օգն. Սնտուկին գործառնութիւնները:

Քաղաք. Ժողովը 1909 ին նոր կազմ մը կը կոչէ պաշտօնի, հետեւեալ կերպով.

Ստեփան Կուրսիկեան

Սարգիս Գնահեան

Տֆր. Գեորգ Զարփեան

Խաչիկ Թահքաճեան եւ

Գրիգոր Յակոբեան:

Ասոնցմէ Ս. Կուրսիկեան եւ Գ. Յակոբեան կը հրաժարին եւ իրենց տեղ կ'ընտրուին.

Գրիգոր Մարգարեան եւ

Օննիկ Մինասեան:

Դիւանական ընտրութիւն կատարուելով, ատենապետութեան կը կոչուի Խաչիկ Թահքաճեան, ատենադպիր կ'ընտրուի Գրիգոր Մարգարեան եւ գանձապետ կը վերընտրուի Սարգիս Գնահեան:

Ուսուցչական թոշակներէ գոյանալիք հասոյթներ-

րու գանձումը խոչընդոտներու կը հանդիպի այս շրջանին, թաղային մարմիններու եւ ուսուցիչներու կողմէ, այն առարկութեամբ թէ իրենք անտեղեակ կը մնան Սնտուկի մատակարարութենէն:

Հոգաբարձութիւնը պէտք կը տեսնէ հրաւիրել եւ իր գործունէութեան իրազեկ ընել ազգ. վարժարաններու տնօրէններն ու աւագ ուսուցիչները:

ՈՒՍՈՒՑՉԱՅ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԹՈՇԱԿԻ ՍՆՏՈՒԿ

1910 Յունիս 1ին, Դուրեան Ս. Պատրիարքին նախագահութեամբ, ուսուցիչներու հետ խառն նիստ մը

Ամեն. Տ. Եղիշէ Արքեպս. Դուրեան
Պատրիարք Կ. Պոլսոյ

կը գումարուի, ուր Հոգաբարձութիւնը մանրամասն կը պատկերացնէ մինչեւ այդ թուականը կատարուած գործառնութիւնները, կը պարզէ Սնտուկին ընդհանուր վիճակը աւելցնելով թէ եղած թելադրութեանց համաձայն, ինքն ալ կանոնագրին աւելի գործնական ու նպատակայարմար ձեւ մը տրուելուն համամիտ է:

Այս նիստին ներկայ գտնուող տնօրէններն ու աւագ ուսուցիչները հանրագրութիւն մը կ'ստորագրեն, յայտնելով թէ 10 տարի առաջ պատրաստուած կանոնագիրը մշակուած եւ գործադրութեան դրուած է առանց ուսուցչութեան կարծիքն ու հաւանութիւնը նախապէս ստանալու: Եւ կը պահանջեն.

1. Փոխել «Օգնութեան Սնտուկ» տիտղոսը, իբրեւ նուաստացուցիչ բացատրութիւն, «Ուսուցչաց Հանգրստեան Թոշակի Սնտուկ»ի:

2. Ստորագրող 34 տնօրէններու եւ աւագ ուսուցիչներու մէջէն մասնախումբ մը ընտրել եւ անոր յանձնել կանոնագրի մը խմբագրութիւնը:

Կարծիքի փոխանակութիւններէ վերջ, միաձայնութեամբ կ'ընդունուին եղած առաջարկութիւնները եւ Հոգաբարձութիւնը յանձն կ'առնէ խնդիրը մատուցանել Խառն Ժողովին:

Դուրեան Ս. եւս գնահատելով ցոյց տրուած նախանձախնդրութիւնը, կը խոստանայ հարկ եղած հոգածութիւնը անպակաս ընել եւ մղում տալ գործին:

Ազգ. Կեդր. Վարչութեան հաւանութեամբ արդարեւ Հոգաբարձութիւնը իր միջոցներով կը պատրաստէ նոր կանոնագիր մը՝ զոր քանի մը օրէնսգէտներու քննութեան ալ ենթարկելէ վերջ, կը յղէ Պոլսոյ 40է աւելի տեսուչներուն եւ աւագ ուսուցիչներուն, եւ կ'ստանայ անոնց կարծիքը:

Ուշագրաւ են ճեմարան վարժարանի տնօրէն Երուանդ Սրմաքէշխանլեանի (Երուխան) դիտողութիւնները:

Գրագէտ տեսուչը կը պահանջէ որ Ուսուցչաց Հանգրստեան Մնտուկը օգնէ ոչ թէ ուսուցչի մը վճարած գումարին վրայ հիմնուելով, այլ նկատի առնելով կրթական աշխատաւորին կարօտութեան աստիճանը: Ու կ'եզրակացնէ. «Այդ Մնտուկը բարոյական հիմնարկութիւն մը ըլլալով, դրամի համեմատական հաշիւներու մէջ իր նպատակին ազնուութիւնը պէտք չէ որ կորսնցնէ:»

Կը պահանջէ նաեւ որ Կանոնագրին վերջնական ձեւ մը տալէ առաջ, զայն հրատարակութեան տրուի Պոլսոյ եւ գաւառի լրագիրներուն մէջ, կարծիքներ ու դիտողութիւններ հաւաքելու համար:

Հոգաբարձութիւնը, իր ստացած թելադրութիւններն ու դիտողութիւնները խորհրդակցութեան նիւթ ընելու համար, վիճաբանական ընդհանուր նիստի մը կը հրաւիրէ տնօրէններն ու աւագ ուսուցիչները, սակայն քիչեր կը պատասխանեն, եւ որով առանց ընդհանուրին կարծիքն առած ըլլալու, Կանոնագիրը իր վերջնական ձեւին մէջ 26 Մարտ 1911ին կը մատուցուի Խառն Ժողովին:

Խառն Ժողովը կը յղէ Ուսումն. Խորհուրդին, որ իր ատենապետին Արիստակէս Գասպարեանի քննութեան յանձնելով, անոր առաջարկութեամբ բարեփոխումներ կը կատարէ, որ սակայն անվերջ տարակարծութիւններու դուռ կը բանայ նոյն Խորհուրդին եւ Օգն. Մնտուկի Հոգաբարձութեան միջեւ:

Ահա՛ այդ կանոնագիրը:

ԾՐԱԳԻՐ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻ

ՀԱՅ ՌԻՍՈՒՑՁԱՑ

(Պատրաստել է ձեռն Արիստակես ԷՃ. Գառապարեանի
Ասեմապետ Ռստումնական Խորհրդոյ եւ մատուցել
նոյն Խորհրդոյ ի նկատառումն)

Ա. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 1.— Սղգային կրթութեան Կազմական Կանոնագրի 56-րդ յօդուածին համաձայն Հանգստեան Սնտուկ մը հաստատուած է հայ ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց համար:

Բ. ՀԱՍՈՅԹԻ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

Ձ.— Հանգստեան Սնտուկի հասոյթի տեւական աղբիւրներն են գլխաւորաբար:

Ա. Հանգստեան Սնտուկի Հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ պարբերաբար կազմակերպուելիք նուագահանդէսի մը կամ թատերական ներկայացման մը եւ կամ նմանօրինակ ձեռնարկներու արդիւնքը:

Բ. Հայ ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց ամաթոշակներէն 50% համեմատութեամբ զանձուելիք դրամը:

Գ. Իւրաքանչիւր ուսուցչական վկայագրէ յաւելուածական մէկ արծաթ մէճիտ:

Դ. Իւրաքանչիւր դպրոցական ընթացաւարտի, շրջանաւարտի եւ ուսումնաւարտի վկայականէ մէկ արծաթ մէճիտ:

Ե. Իւրաքանչիւր դասագրքի վաւերացման առթիւ՝ հեղինակներու կամ հրատարակիչներու կողմէ վճարելի երկուք ու կէս արծաթ մէծիտ՝ առաջին տպագրութեան համար, եւ հինգ արծաթ մէծիտ՝ առաջնոյն յաջորդող իւրաքանչիւր նոր տպագրութեան համար:

Զ. Կեդր. Սնտուկէն վճարելի տարեկան նպաստի գումարը:

Յ.— Հանգստեան Սնտուկին հասոյթի պատահական աղբիւրներն են գլխաւորաբար.

Ա. Կտակեալ կամ նուիրեալ գումարներ,

Բ. Կտակեալ կամ նուիրեալ կալուածներու կամ արժեթուղթերու հասոյթներ:

Գ. ՀՈԳԱՐԱՐԾՈՒԹԻՒՆ

4.— Հայ Ուսուցչաց Հանգստեան Սնտուկին մատակարարութիւնը յանձնուած է յատուկ Հոգաբարձութեան մը, որ կը քաղկանայ եօթը տնտեսագէտ անդամներէ, որք կ'ընտրուին Կեդր. Վարչութեան Ուսումն. Խորհուրդէն եւ կը հաստատուին Կեդր. Վարչութեան Քաղաք. Ժողովէն:

5.— Հոգաբարձութեան պաշտօնը երկու տարի կը տեւէ, եւ անդամները, որոց երեքը պէտք է ըլլան իբրեւ դաստիարակ կամ վկայեալ մասնագէտ ուսուցիչ, վերընտրելի են:

6.— Հոգաբարձութիւնը իր մէջէն կ'ընտրէ ատենապետ մը, ատենադպիր մը, գանձապետ մը եւ համարակալ մը:

7.— Հոգաբարձութիւնը կը գանձէ հասոյթները եւ կը վճարէ հանգստեան թոշակները, ընդ հսկողութեամբ Ուսումն. եւ Տնտես. Խորհրդոց, որոնց համարատու է, եւ անոնց միջոցաւ ամէն տարեգլխին իր մատակարարութեան հաշիւը եւ Սնտուկին վիճակը կը ներկայացնէ Քաղաք. Ժողովոյ ի վաւերացումն:

8.— Հոգաբարձութիւնը ամէն տարեմուտի Թաղ. Խորհուրդներէն կ'ստանայ վաւերական ցանկ մը, որուն մէջ նշանակուած պիտի ըլլան նոյն տարի պաշտօնի վրայ գտնուող տեսուչներու կամ վարիչներու, ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց անունները եւ սահ-

մանուած ամսաթոշակները, որոնց 0/0 Տը վար դնելով, գոյացած հասոյթը ամսէ ամիս ուղղակի Հոգաբարձութեան Սնտուկին յանձնելու պարտաւոր են թաղ. Խորհուրդները, ընկալագրի մը փոխարէն:

9.— Թէ՛ Հոգաբարձութիւնը եւ թէ թաղ. Խորհուրդները կ'ունենան յատուկ տոմարներ, ուր փոխադարձաբար եւ կանոնաւորապէս կ'արձանագրուի 50/0 համեմատութեամբ գանձուած հասոյթը եւ արձակման պարագային՝ թաղ. Խորհուրդներու կողմէ կրթական պաշտօնէից կը յանձնուին իրենց պաշտօնավարութեան բովանդակ տեւողութեանը միջոցին իւրաքանչիւրէն գանձուած դրամին քանակութիւնը հաստատող պաշտօնագրեր:

10.— Հոգաբարձութիւնը իր հասոյթը կը շահագործէ ապահովագոյն միջոցներով եւ իր դրամագլխէն 100 ոսկիէն աւելին պարտաւոր է յանուն Հանգստեան Սնտուկին ծանօթ դրամատուն մը յանձնել Տնտես. Խորհրդոյ գիտութեամբ:

Դ. ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԹՈՇԱԿԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

11.— Հանգստեան թոշակի խնդրագրերը պէտք է ներկայացուին Հոգաբարձութեան՝ թոշակ խնդրող ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց ուսուցչական վկայականներովը, վաւերացեալ կենսագրականներովը եւ 50/0 վճարումը հաստատող պաշտօնագրերովը միասին:

12.— Հոգաբարձութիւնը այդ պաշտօնագրերը քննելէ եւ կանոնական պայմանները ստուգելէ յետոյ, 20-26րդ յօդուածոց համաձայն կը սահմանէ հանգստեան թոշակը եւ կը տեղեկագրէ Ուսումն. Խորհրդին ի վաւերացումն:

13.— Ուսումն. Խորհրդոյ վաւերացումէն ետքը, Հոգաբարձութիւնը վաւերագիր մը կը յանձնէ խնդրարկուին, զոր կը պարտին ներկայացնել Սնտուկին շարունակաբար, երբ դիմէ հոն ամսէ ամիս, ստանալու համար սահմանուած հանգստեան ամսաթոշակը:

14.— Երբ հանգստեան թոշակի խնդրանքը մերժուի Հոգաբարձութեան կողմէ, խնդրարկուն կրնայ դիմել Ուսումն. Խորհուրդին եւ վերաքննութիւն պահանջել:

Ե. ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԹՈՇԱԿԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

15.— Ազգ. վարժարանաց մէջ պաշտօն վարող ամէն կարգի կրթական պաշտօնեայք պարտաւորիչ կերպով, իսկ ընկերական եւ մասնաւոր Հայ վարժարանաց մէջ պաշտօնավարողներ կամովին ենթակայ են ներկայ Կանոնագրի տրամադրութեանց:

16.— Իբրեւ պաշտօնի սկզբնաւորութիւն ուսուցչաց համար 21, եւ ուսուցչուհեաց համար 18 տարին լրացուցած ըլլալու կանոնական պայմանը ի նկատ առնելով, ամէն անոնք որ 30 տարի ուսուցչական թոշակաւոր պաշտօն վարած են Ազգ. վարժարանաց մէջ, կամ ընկերական եւ մասնաւոր հայ վարժարաններու մէջ պաշտօն վարած ըլլալով հանդերձ, իրենց թոշակին 0/0 5ը վճարած են Հանգստեան Սնտուկին, իրաւունք կ'ստանան հանգստեան թոշակի:

17.— 21 կամ 18 տարեկանէն սկսեալ 30 տարի պաշտօն վարող ուսուցիչք եւ ուսուցչուհիք իրենց խնդրանքով, իսկ 40 տարի պաշտօնավարողները պարտաւորիչ կերպով հանգստեան կը կոչուին:

18.— Ուսումն. Խորհրդոյ որոշմամբ ուսուցչական պաշտօնէ իսպառ արգիլուողները կամ քրէական յանցանքով դատաւարատուածները հանգստեան կոչուելու իրաւունքէն զրկուած են:

19 — Ըստ տրամադրութեան 56րդ յօդուածի Ազգ. կրթութեան Կազմական Կանոնագրի՝ մնայուն թէ այցելու ամէն կարգի կրթական պաշտօնեայք պարտաւոր են իրենց պաշտօնավարութեան ընթացքին ստացած թոշակին 5 0/0 մասը վճարել ի նպաստ Հանգստեան Սնտուկին:

20.— 30 տարուան պաշտօնավարութիւնը լրացնող կրթական պաշտօնեան՝ վերջին տասը տարուան պաշտօնավարութեանը միջոցին ստացած թոշակին ընդհանուր գումարի $\frac{1}{120}$ ին (մէկ առ հարիւր քսան բաժնին) այսինքն միջին հաշուով մէկ ամսաբաժնին 30 0/0 մասովը հանգստեան կը կոչուի: Իսկ եթէ պաշտօնեան 40 տարի պաշտօն վարած է, վերոյիշեալ հաշուով սահմանուելիք 30 0/0ին վրայ կ'աւելցուի նաեւ անոր 25 0/0ը:

(Օրինակի համար. ենթադրենք որ պաշտօնեան վերջին տասը տարուան առաջին հինգ տարիները 300 ղրշ եւ մնացեալ հինգ

տարիներն ալ 500 դր2. ամսաթոշակով պաշտօն վարած ըլլալով առաջին մասին մէջ ստացած թոշակին գումարն է 18,000 դր2. իսկ երկրորդինը 30,000 դր2., եւ որով ընդհանուր գումարը յանգած է 48,000 դր2.ի. եւ որովհետեւ այս ընդհ. գումարին $\frac{1}{120}$ բաժինն է 400 դր2. եւ այս վերջնոյն 30% մասն ալ 120 դր2., հետեւաբար եթէ նոյն պաշտօնեան 30 տարի պաշտօն վարած է, իրրեւ հանգստեան ամսաթոշակ կ'ստանայ 120 դր2., իսկ եթէ 40 տարուան պաշտօնավարութիւն մը լրացուցած է, սոյն 120 դր2.ին 25%ին յաւելումովը 150 դր2. ստանալու իրաւունք կ'ունենայ (ամսէ ամիս:)

21. Այցելու ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց վերջին տասը տարուան մէջ զանազան Ազգ. վարժարաններէն ստացած թոշակներուն ամբողջութիւնը ի հաշիւ կ'առնուի: Այցելու պաշտօնէին ընկերական եւ մասնաւոր Հայ վարժարանէն ստացած թոշակը այն ատեն միայն ի հաշիւ կ'առնուի, երբ հաստատուի թէ՛ գոնէ առ նուազն վերջին տասը տարուան պաշտօնավարութեան ընթացքին սոյն վարժարանէն ստացած թոշակին 5%ը կամովին վճարած է Հանգստեան Սնտուկին:

22. Անբժշկելի ախտով մը վարակուած կամ աչազրկութեան մատնուած եւ կամ մտային խանգարման ենթարկուած կրթական պաշտօնեան՝ եթէ առնուազն 15 տարի պաշտօնավարած է, 20րդ յօդուածին համաձայն կ'ստանայ նոյն թոշակը, զոր պիտի ստանար եթէ 30 տարուան պաշտօնավարութիւն մը լրացուցած ըլլար, պայմանաւ սակայն որ առ նուազն երկու մասնագէտ բժիշկներ ճշդեն հիւանդութիւնը եւ պատճառաբանեալ տեղեկագրով մը հաստատեն թէ հիւանդ պաշտօնէին ֆիզիքապէս անկարելի է պաշտօնավարել: Եթէ 15 տարին լրացուցած չէ, 5 տարուան պաշտօնավարութեան պարագային սոյն վերոյիշեալ թոշակին $\frac{1}{3}$ մասը եւ 10 տասը տարուան պարագային $\frac{2}{3}$ մասը միայն կ'ստանայ հիւանդ պաշտօնեան:

23. Հանգստեան թոշակը ցկեանս է, եւ երբ կրթական պաշտօնեան հանգստեան կոչուելէ ետքը մեռնի, իրեն համար սահմանուած հանգստեան թոշակի կէսը կը մնայ ժառանգորդներուն, որոնք են մեռնողին 18 տարեկանէն պակաս մանչ եւ աղջիկ զաւակները եթէ մէկէ աւելի են, սահմանուած թոշակը հաւասարապէս կը բաժնուի իրենց միջեւ, իսկ անոնցմէ մին երբ լրացնէ 18

տարին կամ մեռնի. իր բաժինը կը ջնջուի ի նպաստ Հանգստեան Սնտուկին:

24. 22րդ յօդուածին տրամադրութեանց համաձայն սահմանուած հանգստեան թոշակները ցկեանս կը վճարուին, ցորչափ տեւէ պաշտօնավարելու անկարողութիւնը, բայց յետ մահու ժառանգելի չեն:

25. Եթէ կրթական պաշտօնեան 30 տարուան պաշտօնավարութիւնը չլրացուցած մեռնի, եւ եթէ հաստատուի սակայն թէ գէթ 20 տարի պաշտօն վարած է եւ նոյն պաշտօնավարութեան ամբողջ տեւողութեանը միջոցին իր ստացած թոշակին 50/0ը վճարած է ի նպաստ Հանգստեան Սնտուկին, մեռնողին 18 տարեկանին չհասած զաւակներուն կը յատկացուի կէսը այն թոշակին զոր պիտի ստանար պաշտօնեան 20րդ յօդուածին համաձայն, եթէ լրացուցած լինէր 30 տարին:

26. Ներկայ Կանոնագրին գործադրութեան դրուած թուականին պաշտօնի վրայ գտնուող ուսուցիչները պիտի օգտուին անոր բոլոր տրամադրութիւններէն առանց ի նկատ առնուելու թէ անոնք վճարած չեն մինչեւ ցարդ իրենց ստացած թոշակներուն 50/0ը որուն փոխարէն Ա.գգ Կեդր. Սնտուկէն Հանգստեան Սնտուկին պիտի յատկացուի բացառիկ նպաստի գումար մը տեւականս պէս վճարելի:

27. Գաւառաց մէջ ալ հանգստեան սնտուկներ պիտի հաստատուին նոյն պայմաններով, եւ պիտի մատակարարուին ներկայ Կանոնագրին տրամադրութեանց համաձայն: Գաւառ. Հանգստեան Սնտուկներուն տարեկան հաշիւները տեղւոյն Ուսումն. եւ Տնտես. Խորհուրդներուն կողմէ նախաքննուելէ ետքը, յատուկ տեղեկագրերով պէտք է ներկայացուին նաեւ Կեդր. Վարչ. Ուսումն. Խորհրդին ի քննութիւն եւ ի վաւերացումն:

28. Սոյն այս Կանոնագրին գործադրութեան դրուած թուականէն սկսեալ՝ ջնջուած է «Կ. Պոլսոյ կարօտեալ Հայ Ուսուցչաց Օգնութեան Սնտուկ»ը, վերածուելով «Հայ Ուսուցչաց Հանգստեան Սնտուկ»ի, եւ Օգնութեան Սնտուկին գոյքերը, արժեթուղթերը եւ պատրաստ դրամը ըստ հաշուեցոյցի փոխանցուած են Հանգստեան Սնտուկին: Ինչպէս նաեւ Օգնութեան Սնտուկին՝ 14 Յունիս 1904 թուականին հաստատուած Կանոնագիրը ու անոր յարակից յաւելուածական յօդուածները ղաղարեալ են ի գործադրութենէ:

Ծանօթութիւն.— Ուսումն. Խորհրդոյ յանձնարարութեամբ եւ Ուսուցչաց Օգնութեան Սնտուկի Հոգաբարձութեան ձեռամբ պատրաստուած Կանոնագրի ծրագրին՝ Պատկ. Խառն Ժողովէն 22 Ապրիլ 1911ին նոյն Խորհրդոյ քննութեան յանձնուելուն առթիւ մատուցուած է ներկայ ծրագիրը:

1 Մայիս 1911

Այդ տարակարծութեանց պատճառով գործը կը յապաղի երկար ատեն:

1913ին, Արշարունի Պատրիարք Խառն Ժողովի որոշումով կը յանձնարարէ Ուսումն. Խորհուրդին փութացնել նոր Կանոնագրին քննութիւնը, որ սակայն կ'ուշանայ դարձեալ:

ՀՈԳԱԲԱՐԶՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ

Ուսուցչ. Օգնութեան Սնտուկի Հոգաբարձութեան անւեհոուն տեսակէտը կ'ըլլայ իր գործունէութեան միացնել Հանգստեան Սնտուկի գործառնութիւնն եւս: Մինչդեռ ասոր հակառակ զօրաւոր հոսանք մը կ'ստեղծուի ուսուցչութեան մէջ:

Պոլսահայ Ուսուցչական Միութեան Վարչութիւնը կը դիմէ Ուսումն. Խորհուրդին եւ կ'առաջարկէ որ Ուսուցչ. Օգն. Սնտուկի Հոգաբարձութիւն անունը վերածուի «Ուսուցչաց Հանգստեան Սնտուկի Հոգաբարձութիւն»ի, այս մարմնին փոխանցելով Օգն. Սնտուկին պատրաստ գումարն ու արժեթուղթերը:

Ուսումն. Խորհուրդը չի կրնար վճռական որոշում մը տալ:

Հոգաբարձութեան ատենապետ Խաչիկ Թահթաճեան կը հրաժարի: Մնացեալ անդամները մինչեւ 1914 Մայիս 19 շարունակելէ հոք իրենց պաշտօնը, պատ-

հառաքանեալ հրաժարական մը կը մատուցանեն Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, կցելով իրենց հնգամեայ գործունէութեան համարատուութիւնը:

Գլխաւոր պատճառաբանութիւնը այն կ'ըլլայ թէ նոր Կանոնագրին յապաղումը տկարացուցած է Հոգաբարձութեան դիրքը. հետզհետէ սահմանափակ դարձած է անոր գործունէութիւնը, գրեթէ համահաւասար թաղային Աղքատախնամի մը դերին:

Հրաժարագրին յարակից հաշուեցոյցէն կ'երեւայ որ, Օգնութեան Մատուկը 1910 Յունվար 1ին որպէս անձեռնմխելի դրամագումար ունեցած է 387.93 լիրա: Այդ թուականէն մինչեւ 1913 Դեկտ. 31, գոյացած 286 ոսկի $49\frac{3}{4}$ դրշ.ի ընդհանուր հասոյթին 20%օը (57.30) անձեռնմխելի գումարին վրայ աւելցուելով արդիւնքը եղած է $445.23\frac{1}{4}$ ոսկի:

Քանի մը ուսուցիչներու իբր փոխաստուութիւն տըրուած 124 ոսկի 63.30 դրշ.ի գումարին դէմ իբր պահեստի $36.45\frac{1}{4}$ ոսկիին վրայ 40 ոսկի եւս շահ ու զէնի հաշուէն փոխանցուելով եղած է 76 ոսկի $45\frac{1}{4}$ դրշ.

Տրամադրելի դրամագումարը 1910 Յունվարին եղած է $95.33\frac{3}{4}$ ոսկի. ասոր վրայ $42.96\frac{1}{4}$ ոսկի աւելցուելով գումարը յանգած է 138.30 ոսկիի:

Այս երեք եզրերուն գումարը եղած է $659.78\frac{3}{4}$ ոսկի, որ կը պատկերանայ հետեւեալ բաժանումներով.

	ոսկի
Թ. եւ Ե. Գարակէօզեանի քով 4% տոկոսով	160.76
Յ. Գնաճեան որդւոց քով 5% »	120.
9 հատ առաջին եւ 6 հատ Բ. Էմիսիօն	
Եզիպտ. Գր. Ֆօնսիէ	176.10 $\frac{1}{2}$

Ազգ. Պատրիարքարանէ պահանջ	24.40
Զանազան ուսուցիչներէ »	124.67 ³ / ₄
Պատրաստ դրամ	53.84 ¹ / ₄
գումար	659.78 35

Քաղաք. Ժողովին որոշումով նորընտիր Պատրիարք Զաւէն Արքեպսկ. հաշուական տեղեկագրին քննութիւնը կը յանձնէ Տօքթ. Գ. Դաւիթեանի, որուն առաջարկութեամբ՝ յետոյ նոյն հաշուետուութիւնը կը յղուի Տընտես. Խորհուրդին:

Համարատուութիւնը կը վաւերացուի, նպաստաւոր ըլլալով արդիւնքը քննութեան:

Վարչութիւնը Օգն. Սնտուկի Հոգաբարձութեան վերակազմութիւնը կը յանձնէ Ուսումն. Խորհուրդին անմիջական նկատառմանը:

Ուսումն. Խորհուրդը, Ուսուցչական Ժողովին դիմումին համեմատ, նպատակայարմար չի դատեր ջնջել բոլորովին Օգնութեան Սնտուկը, անհրաժեշտ նկատելով անոր գոյութիւնը, քանի որ ուսուցիչներէն շատեր որոնք անբաւական թոշակ կ'ստանան, հանգստեան կոչուելու իրաւունքը դեռ չունեցած՝ օգնութեան կարօտ վիճակի մը կրնային մատնուիլ անակնկալ դժբախտութեան մը պատճառով եւ կամ ատեն մը անպաշտօն մնալու հետեւանքով:

Հետեւաբար կ'առաջարկէ Քաղաք. Ժողովին.

Ա. Բարեփոխել Ուսուցչաց Օգնութեան Սընտուկին Կանոնագիրը, որ շատ թերի է, ջնջելով մանաւանդ փոխատուութեան պայմանը, եւ կցել զայն պատրաստուելիք Հանգստեան Սնտուկի Կանոնագրին:

Բ. Անուանել նոր Հոգաբարձութիւն մը, որ պաշտօն ունենայ Ուսուցչաց Օգնութեան եւ Հանգրստեան կրկին Մնտուկներուն գործառնութիւնները կատարել:

Այս առաջարկութիւնները սակայն կը մնան թուղթի վրայ: Վասն զի, ընդհ. պատերազմին հետեւանքով կարելի չ'ըլլար մղում տալ գործին, որով Օգնութեան Մնտուկի գործունէութիւնը կը մնայ ընդհատուած մինչեւ Զինադադար (1914 Մյս. 19էն մինչեւ 1920):

ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ

(1920-1930)

ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵԻ

Զինադադարին յաջորդող առաջին ՈԼՍՈՒՄՆ. Խորհուրդը, որուն կ'ատենապետէ Ստեփան Կուրտիկեան, 7 Հոկտ. 1920ի նիստին մէջ կ'որոշէ դիմել Քաղաք. Ժողովին, որպէս զի վերակազմէ ՈԼՍՈՒԳՅ. Օգնութեան Մնտուկի Հոգաբարձութիւնը, այժմէական պահանջներու գոհացում տալու համար, եւ անոր տրամադրութեան ներքեւ դնէ Մնտուկին գոյքերն ու դրամները:

Վարչութիւնը կ'ընդունի եղած առաջարկութիւնը, եւ Հոգաբարձութեան ընտրութիւնը կը յանձնէ ՈԼՍՈՒՄՆ. Խորհուրդին, որ Տնտես. Խորհուրդին հաւանութեամբ կը վերակազմէ հետեւեալ կերպով.

Յակոբ Նիկողոսեան

Սարգիս Գևաճեան

Յարութիւն Հազարապետեան

Տօք. Բարսեղ Տիմանեան

Մկրտիչ Զայլաֆ

Նորակազմ Հոգաբարձութիւնը խառն նիստ մը կը գումարէ ՈԼՍՈՒՄՆ. Խորհուրդին հետ, եւ յետ խորհրդակցութեան կ'որոշուի վերաքննել ու բարեփոխել 1901ի Կանոնադիրը, բոլորովին հրաժարելով Հանգըստեան Մնտուկի գաղափարէն:

Հոգաբարձութեան կազմը Ս. Գնահեանի եւ Մ. Չալաքի հրաժարումով փոփոխութեան կ'ենթարկուի, եւ իր վերջնական ձեւը կ'ստանայ 1921 Ապրիլին, այսպէս..

Ասեմապետ Յակոբ Նիկողոսեան
 Ասեմադպիր Յակոբ Տեր-Յակոբեան
 Գանձապետ Տֆ. Բ. Տիմանեան
 Համարակալ Յարութիւն Հազարապետեան
 Դնդամ Կարապետ Քիւրճեան,

որուն տեղ ատեն մը ետք պաշտօնի կը կոչուի Սարգիս Մանուկեան:

Հոգաբարձութիւնն եւս, գործունէութեան սկսելէ առաջ, կը դիմէ Քաղաք. Ժողովին, յանձնուելու համար իր անունով Կեդր. Սնտուկ գտնուող գումարներն ու արժեթուղթերը: Վարչութիւնը սակայն յարմար չի դատեր սնտուկին անջատումը, եւ կը բաւականանայ միայն տրամադրելի ընել Օգն. Սնտուկին անուան արձանագրուած հասոյթները:

Ձեռնարկներ կ'ըլլան գործակցելու Ուսուցչ. Միութեան հետ եւ ապահովելու ընդհանուր ուսուցչութեան աջակցութիւնը, սակայն թափուած ջանքերը ապարդիւն կ'անցնին:

Անցեալի փորձառութենէն օգտուելով Օգն. Սնտուկին գործառնութիւնները ամուր հիմերու վրայ դնելու համար Հոգաբարձութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ ուղղակի ինքը ստանձնել Սնտուկին մատակարարութիւնը: Պատրաստ գումարները չյանձնուելէ զատ, կանոնաւոր հաշիւ ալ չի տրուիր Կեդր. Սնտուկի Ելեւմտից Հոգաբարձութեան կողմէ, որով Հոգաբարձութիւնը անուանական մարմնի մը հանգամանքը կ'ունենայ լոկ, անտեղեակ իր վիճակին:

Այս կացութեան առջեւ Հոգաբարձութիւնը խոհեմութիւն չի սեպեր ձեռնթափ ըլլալ եւ պատճառ դառնալ բազմամեայ կազմակերպութեան մը քայքայման:

Կրկին կը ձեռնարկուի բարեփոխեալ Կանոնագրին վերաքննութեանը: Հասոյթի նոր աղբիւրներ կը նշանակուին. կազմին մէջ ուսուցիչներու մասնակցութիւնը կը պահանջուի, եւայլն:

Քաղաք. Ժողովը ինքն ալ փոփոխութիւններ կը մտցնէ նոր Կանոնագրին մէջ եւ կը վերադարձնէ զայն Հոգաբարձութեան, որ պէտք կը տեսնէ լուսաբանութիւններ ուզել եւ պնդել իր տեսակէտներուն վրայ:

Այս տարակարծութեան պատճառով Կանոնագրի վերաքննութեան ձեռնարկը նպաստաւոր ելք չ'ունենար:

Հոգաբարձութիւնը իր ջանադրութեան հակառակ արդիւնաւոր պաշտօնավարութիւն մը չի կրնար ունենալ, եւ 1922ին (Յնս. 11) կը հարկադրուի ձեռնթափ ըլլալ: Այս միջոցին Յակոբ Տէր-Յակոբեան եւ Սարգիս Մանուկեան կը մեկնին Պոլսէն: Մնացեալ երեք անդամները կը հրաժարին: Ատենապետը իր հրաժարագրին մէջ աւելորդ կը համարի այլեւս գոյութիւնը Օգնութեան Մնտուկին, քանի որ Հոգաբարձութիւնը առանձին ու մասնաւոր գործունէութեան ասպարէզ մը չունի, եւ ուղղակի ո եւ է դրամական գործառնութիւն չի կրնար կատարել:

Արդարեւ իր մէկ տարուան համարատուութենէն կ'երեւայ որ Օգն. Մնտուկը հազիւ 133 ոսկի ելք ունեցած է, որուն 100 ոսկին փոխատուութիւն եղած իսկ 33 ոսկին նպաստ տրուած է կարօտ ուսուցիչներու:

* *

Մօտաւորապէս չորս տարի Ուսուցչ. Օգն. Սնտուկի Հոգաբարձութիւնը կարելի է՝ ըլլար վերակազմել, հակառակ Ուսումն. Խորհուրդի նախաձեռնութեան ու նախանձախնդրութեան:

Այսպէս, 1923 Փետր. 28ի նիստին մէջ Ուսումն. Խորհուրդը ատենապետութեամբ Բրօք. Աբրահամ Տէր Յակոբեանի, Ուսուցչ. Օգն. Սնտուկի կազմութեան անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէ, եւ պաշտօն կու տայ իր անդամներէն Պետրոս Ասրունիէ, Արամ Նիկողոսեանէ, Յովսէփ Ճեղաշեանէ եւ Կարապետ Քիւրճեանէ բաղկացած Յանձնախումբի մը, յետ քննութեան ժողովին հաղորդելու թէ ի՞նչ պահանջներու առջեւ պէտքը կայ վերահաստատելու Օգնութեան Սնտուկը, եւ թէ ի՞նչ պէտք է ըլլայ անոր գործունէութեան բնոյթը:

Միւս կողմէ տեղեկութիւններ կ'ուզուին Վարչութենէն Սնտուկին ի նպաստ արձանագրուած հասոյթներու մասին:

Պատրիարքարանի Ելեւմտից Հոգաբարձութեան կողմէ տրուելիք համարատուութեան յապաղումը սակայն կը դժուարացնէ ու կը կասեցնէ Յանձնախումբին աշխատութիւնները:

ԿԱՐՕՏ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՖՕՆՏ

Օրուան պահանջներուն բերումով, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ 1924 Փետր.ին կը կազմուի Յանձնաժողով մը, որ ատենապետութեամբ Տ. Մեսրոպ Եպիսկ. Նարոյեանի կ'ստանձնէ կարօտ մտաւորականներու օժանդակութեան հոգը:

Պատահական նուիրատուութիւններէ ժօնօ մը կը գոյանայ, 643 ոսկիի գումար մը, ուրկէ կ'օգտուին գրէի վաղեմի աշխատաւորներ եւ անկար ուսուցիչներ:

Յանձնաժողովին կ'անդամակցին Տ. Արտաւազդ Ծ. Վրդ., Արմենակ Զպուքեան եւ Տիկիններ Նեվրիկ Սեպուհեան, Հ. Մառք: Պատ. քարտուղարութիւնը կ'ըստանձնէ Մարտիրոս Հանէսեան:

Նպաստի գումարը սպառելով, մարմինն ալ կը դադրի գործունէութենէ, 1925 Յունիս 24ին:

ՈՒՍՈՒՑՉԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ

Անպաշտօն եւ անկար ուսուցիչներու կողմէ յաճախակի դիմումներ տեղի կ'ունենան այս ընդհատումի շրջանին: Թէեւ Պատրիարքարանի սնտուկէն մերթ ընդ մերթ միանուազ օժանդակութիւններ կ'ըլլան, սակայն տեւական դարմանի մը համար միջոցները կը պակսին:

Տ. Գէորգ Արք. Արսլանեանի Տեղապահութեան վերջին տարին, Ուսումն. Խորհուրդը որուն կ'ատենապետէր Ազնիւ Տէր-Ահարոնեան եւ կ'անդամակցէին Արամ Աղուորիկեան, Գառնիկ Պեգագեան, Տօքթ. Օ. Կորեկեան եւ Հրանտ Զօփուրեան, իր գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը կը նկատէ վերակազմել Օգն. Սնտուկի Հոգաբարձութիւնը եւ անոր գործունէութիւնը դնել ամուր հիմերու վրայ:

Քաղաք. Ժողովը կը վաւերացնէ Ուսումն. Խորհուրդին ներկայացուցած ընտրելիներու ցանկը 1926 Յունվարին, հետեւեալ կերպով.

Տօքթ. Վահէ Հինդեան

Վահրամ Զեռչեան

Սիւնն Զիլինկիրեան

Գեորգ Չամիչ

Պօղոս Պօղոսեան

Նորակազմ Հոգաբարձութիւնը եւ Ուսումն. Խորհուրդը խառն նիստ կը գումարեն 29 Յունվարին եւ յետ երկար խորհրդակցութեան կ'որոշեն բարեփոխել Օգնութեան Մատուկի Կանոնագիրը բոլորովին նոր տրամադրութիւններով: Անհրաժեշտ կը դատուի իրականացնել նաեւ ուսուցիչներու ապագան եւս բարելաւելու գաղափարը՝ Խնայողական Մատուկի մը միացումով:

Խառն Ժողովը իր մէջէն Յանձնախումբ մը կ'ընտրէ Տօքթ. Վ. Հինդլեանէ, Վ. Չէրչեանէ եւ Հ. Զօփուրեանէ բաղկացած, պաշտօն յանձնելով անոր պատրաստելու նոր Կանոնագրին նախագիծը: Մինչեւ Կանոնագրին վաւերացումը, Հոգաբարձութեան կազմը փոփոխութիւններ կը կրէ:

Գեորգ Չամիչ կը հրաժարի եւ անոր տեղ անդամակցութեան կը կոչուի Խորէն Ճամնեան:

Դիւանական ընտրութիւն կը կատարուի հետեւեալ կերպով.

Ասեմապետ Տօքթ. Վահէ Հինդլեան

Դեր-Ասեմապետ Սիւնն Չիլինկիրեան

Ասեմադպիր Պօղոս Պօղոսեան

Գանձապետ Խորէն Ճամնեան

Հաշուակալ Վահրամ Չերչեան

Ժողովին քարտուղարութիւնը կը յանձնուի Թ. Ազասեանի:

Յետոյ Ս. Չիլինկիրեանի եւ Խ. Ճամնեանի հրաժարումով անոնց տեղ անդամակցութեան կը կոչուին Յարութիւն Հազարապետեան եւ Գալուստ Մալաթեան:

Յաջորդական նիստերու մէջ Հոգաբարձութիւնը կ'զբաղի նախապատրաստուած Կանոնագրին քննութեամբը: Խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ նաեւ ձեռնհաս անձնաւորութիւններ եւ անոնց թելադրութիւններէն ալ օգտուելով իր 4 Մայիսի նիստին մէջ վերջնական ձեւ մը տալէ վերջ, Ծրագիր-Կանոնագիրը կը ներկայացնէ Քաղաք. Ժողովին:

Վարչութիւնը զայն կը յղէ Ուսումն. Խորհուրդին, եւ անոր կատարած ինչ ինչ բարեփոխումները նկատողութեան առնելով, իր 9 Նոյ.ի ԼԱ. նիստին մէջ կը վաւերացնէ «Ուսուցչաց Օգնութեան եւ Խնայողական Սնտուկի Կանոնագիր»ը, զոր կու տանք ստորեւ:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՌԻՍՈՒՑՉԱՅ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻ

Կ Ա Ն Ո Ն Ա Գ Ի Ր

Յօդուած 1.— Ուսումն. Խորհրդոյ առաջարկութեամբ եւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Քաղաք. Ժողովոյ որոշմամբ Օգնութեան եւ Խնայողական Սնտուկ մը հաստատուած է, Պոլսոյ հայ ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց համար: Օգնութեան Սնտուկէն կ'օգտուին առհասարակ բոլոր կարօտ հայ վաստակաւոր ուսուցիչ կամ ուսուցչուհիները, իսկ Խնայողական Սնտուկէն՝ այն ուսուցիչներն եւ ուսուցչուհիները, որոնք կը փափաքին օգտուիլ անոր ընծայած առաւելութիւններէն, անդամակցելով ներկայ Կանոնագրին պայմաններուն համաձայն:

Ն Պ Ա Տ Ա Կ

Յօդ. 2.— Սնտուկին նպատակն է .

ա. Նպաստել նիւթական անձուկ վիճակի մէջ գրտնուող վաստակաւոր հայ ուսուցիչներուն և ուսուցչուհիներուն :

բ. Դրամատան մը խնայողական սնտուկին կանոնաւորաբար մասնակցողներուն պարգեւի գումար մը ապահովել :

ՀԱՍՈՅԹԻ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

Յօդ. 3.— Սնտուկին առաջին դրամագլուխը կազմուած է .

ա. Նախորդ Օգն. Սնտուկէն փոխանցուած գումարներէն (դրամ, դոյք, արժեթուղթ) :

բ. Ներկայ կանոնադրին գործադրութեան թուականէն առաջ հաւաքուած նպաստ և այլ հասոյթներէն :

Յօդ. 4.— Սնտուկին հասոյթի տեւական աղբիւրներն են .

ա. Իւրաքանչիւր աշակերտի դպրոց ընդունուած ատեն ինչպէս նաեւ ամէն տարեմուտի Սնտուկին ի հաշիւ վճարելիք գումարը, որ վարժարանին վարչութեան կողմէ ըլլալիք գնահատման համաձայն պիտի ըլլայ 25էն մինչեւ 100 դրշ. :

բ. Իւրաքանչիւր ուսուցչական վկայագրէ ի հաշիւ Սնտուկին գանձելի օրինական տուրքը՝ եղած սահմանումին համաձայն :

գ. Իւրաքանչիւր շրջանաւարտի վկայագրէ գանձելի օրինական տուրքը՝ նոյնպէս եղած սահմանումին համաձայն :

դ. Իր գտնուած վարժարանին մէջ և կամ պաշտօնի փոփոխութեան առիթով ամսականի յաւելում ունեցող ուսուցչի մը յաւելեալ առաջին ամսականին կէսը :

ե. Ներկայ կանոնագրին 16րդ յօդուածին համաձայն դրամատան մէջ ի պահ դրուելիք դրամագլխէն գոյացած տոկոսները :

Յօդ. 5.— Սնտուկին հասոյթի պատահական աղբիւրներն են .

ա. Սնտուկի Հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ պարբերաբար կազմակերպուելիք հանդէսներուն հասոյթը :

բ. Կտակեալ կամ նուիրեալ գումարներ , ինչքեր և հասոյթներ :

գ. Ազգ. վարժարաններու ի նպաստ կազմակերպուած հանդէսներուն զուտ հասոյթին 50/0ը :

դ. Մարմիններու կամ անհատներու կողմէ Սնտուկին ի նպաստ ըլլալիք հրատարակչական կամ ուրիշ ձեռնարկներ , որոնք պէտք է նախապէս Հոգաբարձութեան հաւանութեան ենթարկուին :

ե. Հոգաբարձութեան կողմէ յարմար դատուած ու վարչութեան կողմէ հաստատուած ո եւ է ձեռնարկէ գոյանալիք հասոյթը :

Յօդ. 6.— Ուսումն. Խորհուրդին առաջարկութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Քաղաք. Ժողովը կ'ընտրէ եօթը հոգիէ բաղկացած Հոգաբարձութիւն մը , որուն Երկու անդամները անպայման կ'ընտրուին ուսուցչաց կողմէ ներկայացուած եռապատիկ ցանկին վրայէն :

Յօդ. 7.— Հոգաբարձութիւնը ունի ատենապետ մը

դեր-ատենապետ մը, ատենադպիր մը, գանձապետ մը
և հաշուակալ մը:

Յօդ. 8.— Հոգաբարձութեան պաշտօնը 5 տարի է
և անդամները վերընտրելի են: Եթէ այս 5 տարուան
չըջանին անդամ մը պակսի ո եւ է պատճառով, Քաղաք.
Ժողովը տեղը ուրիշ մը կ'ընտրէ Հոգաբարձութեան
կողմէ ներկայացուած անուններուն վրայէն: Այս նոր
անդամին պաշտօնը վերջ կը գտնէ իր ընկերակիցներ
ընդ պաշտօնին հետ:

Յօդ. 9.— Հոգաբարձութիւնը նիստ կը գումարէ
ամիսը երկու անգամ:

Յօդ. 10.— Հոգաբարձութիւնը կը գանձէ հասոյթ-
ները և կը կատարէ վճարումները:

Յօդ. 11.— ա. Հոգաբարձութիւնը ամէն տարե-
դլիսի իր մատակարարութեան հաշիւը և Սնտուկին վի-
ճակը կը ներկայացնէ Վարչութեան ի վաւերացումն,
և Ուսումն. Խորհուրդին ալ հաշուեցոյցէն օրինակ մը
կը ղրկէ առ ի տեղեկութիւն:

բ. Հոգաբարձութիւնը իր հաշուեկշռին վաւերա-
ցումէն յետոյ տեղեկատուութիւնը կ'ընէ Խնայողակ.
Սնտուկին մասնակցողներուն և այլ շահագրգռուողնե-
րուն:

ՆՊԱՍՏԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Յօդ. 12.— Սնտուկը կարօտ և վաստակաւոր ու-
սուցիչ և ուսուցչուհիներու օգնութեան պիտի ձեռ-
նարկէ ներկայ կանոնագրին ազգ. վերին իշխանու-
թեանց կողմէ վաւերացման թուականէն առ առաւելն
տարի մը վերջ:

Յօդ. 13.— Խնայողական սնտուկին կրնայ մասնակցիլ ամէն ուսուցիչ և ուսուցչուհի :

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆ ՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յօդ. 14.— Խնայողական սնտուկին մասնակցելու համար պէտք է .

ա. Հոգաբարձութեան գրաւոր դիմում կատարել և ներկայ կանոնադրին բոլոր պայմաններուն համամիտ գտնուիլը յայտարարել :

բ. Թոշակներու 1էն 5⁰/₀ը դրամատան մը խնայողական սնտուկը դնել իր անունին , ամէն ամիս կանոնաւորաբար և Հոգաբարձութեան պահանջած ատեն ներկայացնել առ այդ պէտք եղած վաւերացումները :

Յօդ. 15.— Անոնք որ հինգ տարի կանոնաւորաբար դրամատան մը խնայողական սնտուկին կը մասնակցին , կ'ստանան դրամական բացառիկ պարգեւ մը , որ իր խնայած գումարին հետ համեմատական կ'ըլլայ և կը սահմանուի իւրաքանչիւր հինգ տարուան շրջանին վերջը :

Բաշխման ձեւը հետեւեալն է .

Իւրաքանչիւր հինգ տարուան ընթացքին դրամատուներու խնայողական սնտուկներուն մէջ ձգուած ամբողջ դրամներուն գումարը կը համեմատի մէկ անձի հինգ տարուան մէջ հոն թողած գումարին , ինչպէս պարգեւի բաժինին հինգ տարուան մէջ հաւաքուած ամբողջ գումարը կը համեմատի մէկ անձի տասնալիք պարգեւի բաժինին . օրինակ .

Խնայողական սնտուկներուն մէջ 5000 ոսկի դրած են ուսուցիչները, իսկ մին դրած է 100 ոսկի, ընդհանուր պարգեւի գումարն է 2000 ոսկի. ուստի 100 ոսկի խնայող ուսուցիչը պիտի ստանայ իբր իր բաժինին ինկած պարգեւ 40 ոսկի: Հինգ տարուան շրջանէն առաջ ուսուցիչ մը ասպարէզէն քաշուելու պարագային պարգեւի մասնակցելու իրաւունքը կը կորսնցնէ. իսկ եթէ այդ շրջանէն առաջ կամքէ անկախ պատճառներով քաշուի ասպարէզէն, պարգեւի բաժին մը կ'ստանայ, Հոգաբարձութեան բացառիկ կարգադրութեամբ:

Մահուան պարագային, Հոգաբարձութիւնը յետ քննութեան կ'որոշէ կարօտ պարագաներու տրուելիք գումարը:

Յօդ. 16.— Մնտուկը երեք գլխաւոր բաժանումներունի:

1. Պահեստի գումարի բաժին.
2. Պարգեւի բաժին.
3. Կարօտ ուսուցչաց և ուսուցչուհեաց բաժին:

1. ա. Պահեստի գումարը կը կազմուի Սնտուկին մէջ գոյացած գումարներուն 20% ովը և ուելէ ատեն 3000 լիրան չանցնելու պայմանով:

բ. Պահեստի գումարին յատկացուած բաժինին 50% ը Հոգաբարձութիւնը արտօնուած է գործածելու՝ պետական կամ նոյնքան ապահով պարտաթուղթեր գնելով, Հոգաբարձութեան միաձայն հաւանութեամբը:

2. ա. Հինգ տարի Դրամասան մը խնայողական Մնտուկին մասնակցող ուսուցիչներու տրուելիք պարգեւին գումարը կը գոյանայ Սնտուկին մէջ գտնուած դրամներուն 50% ովը:

բ. Պարգեւի բաժինին յատկացեալ գումարին 20⁰/₀ը Հոգարարձութիւնն արտօնեալ է պետական կամ բարձր տոկոս բերող պարտաթուղթեր գնելու :

3. ա. Կարօտ ուսուցչաց և ուսուցչուհեաց տրուելիք նպաստներուն գումարը կը կազմուի Սնտուկին մէջ գտնուած դրամներուն 30⁰/₀ ուլը :

բ. Պահեստի գումարը 3000 ոսկին լրանալու պարագային անոր յատկացուած 20⁰/₀ մասը կը բաժնուի պարգեւի և օգնութեան բաժանումներուն վրայ, 50⁰/₀ համեմատութեամբ :

Յօդ. 17. — Հոգարարձութիւնը ատենապետի և գանձապետի հաւաքական ստորագրութեամբ և Սնտուկին անուան ամէնէն ապահով դրամատան մը մէջ ի պահ կը դնէ իր բոլոր դրամը և արժեթղթերը, եթէ կան :

Յօդ. 18. — Նուիրատուներու կողմէ գործածութեան եղանակը մատնանշուած գումար մը ուրոյն հաշւոյն կ'անցնի : Իսկ երբ արժեթղթեր ու կալուածներ կը կտակուին բարերարներու կողմէ, ասոնցմէ դոյաջած տոկոսը ու վարձքը նուիրատուին մատնանշած ձեւով կը գործածուին ու ծախուելու պարագային ալ իրենց որոշ հաշիւներուն մէջ կը պահուին :

Յօդ. 19. — Առօրեայ և ընթացիկ գործերը ապահովելու համար գանձապետը չի կրնար 50 ոսկիէն աւելի պահել քովը :

Յօդ. 20. — Նպաստները ժամանակաւոր են : Նպաստը կը տրուի Պոլիս գտնուող այն կարօտ հայ ուսուցիչներուն և ուսուցչուհիներուն, որոնք առնուազն հինգ տարի պաշտօնավարած են հայ վարժարաններու մէջ : Հինգ տարիէն ապակառ պաշտօնավարութիւնը արգելք չէ սակայն հիւանդ ուսուցչի մը նպաստ տրուելուն :

Յօդ. 21.— Նպաստի խնդրագրերը կը ներկայացուին Ուսուցչաց Սնտուկի Հոգաբարձութեան՝ ենթակային կամ անոր անունով երկրորդի մը միջոցաւ։ Այդ խնդրագրին պէտք է կցել նպաստ խնդրողին ուսուցչական վկայագիրը կամ անոր վաւերացեալ օրինակը ինչպէս նաև իր բարւոք պաշտօնավարութեան և նիւթական անձկութեան մէջ գտնուիլը հաստատող վկայագիր մը՝ վարժարանին տնօրէնութեան և պատկանեալ թաղ. Խորհուրդին կողմէ տրուած. հիւանդութեան պարագային բժշկական վկայագիրը անհրաժեշտ է։ Այս պաշտօնաթղթերը կցուած չլլալու պարագային Հոգաբարձութիւնը Ուսումն. Խորհրդոյ արձանագրութիւններէն կ'ստանայ պէտք եղած ծանօթութիւնները։

Յօդ. 22.— ա. Հոգաբարձութիւնը խնդրարկուին մասին հարկ գտած քննութիւնները կատարելէ և ի հարկին Ուսումն. Խորհրդոյ կարծիքն եւս առնելէ յետոյ կ'ընդունի կամ կը մերժէ զայն։ Հոգաբարձութիւնը այս քննութիւնները կարելի եղածին չափ շուտ և առաւելն խնդրագիրը ստանալէն յետոյ գումարուելիք երկրորդ նիստին պէտք է իր որոշումը տայ խնդրարկուին մասին։

բ. Ստիպողական պարագաներու տակ դիւանը պատասխանատուութիւնը իր վրայ առնելով կրնայ անմիջական օգնութեան փութալ, յաջորդ նիստին ժողովին ներկայացնելով խնդիրը։

Յօդ. 23.— Այն ուսուցիչ ուսուցչուհիները, որոնք Ուսումն. Խորհրդոյ որոշմամբ պաշտօնավարելու իրաւունքէն իսպառ դրկուած են, ա. ուէ նպաստ չեն կրնար ստանալ Օգնութեան Սնտուկէն. բ. իսկ եթէ Խնայողական Սնտուկին մասնակցած են, իրենց օրինական

իրաւունքը կ'ստանան մինչեւ իրենց հեռացման թուականը :

Յօդ. 24.— Ներկայ Կանոնագրին վաւերացման թուականէն սկսեալ 12 րդ յօդուածին համաձայն մէկ տարուան առաւելագոյն ժամանակամիջոցէն առաջ տըրուելիք խնդրագրերը նկատի չեն առնուիր :

Յօդ. 25.— Սնտուկին ելմտական տարեշրջանը կ'սկսի Սեպտեմբեր 1ին :

Յօդ. 26.— Իւրաքանչիւր ելմտական շրջանի ըսկիզբը, Հոգաբարձութիւնը իր անդամներուն առնուազն հինգին ձայնով կը սահմանէ ծախքի բաժին մը, գործին բարւոք կիրարկման յատկացուելու համար :

Յօդ. 27.— Սոյն կազմակերպութիւնը ուէ պատճառով իր գոյութիւնը եթէ չկարենայ պահել, սնտուկին պարգեւի բաժինը հաշուեյարդարութեան կ'ենթարկէ ըստ յօդ. 15ի տրամադրութեան : Իսկ մնացեալ դրամները իր նպատակին յատկացուելու համար կը յանձնէ Ազգ. Վարչութեան :

Յօդ. 28.— Հաշուեյարդարի որոշումը Վարչութեան կողմէ կը տրուի, եթէ Հոգաբարձութիւնը առաջարկէ և Ուսումն. Խորհուրդը համամիտ գտնուի :

Յօդ. 29.— Ներկայ Կանոնագրին Խնայողական Սնտուկին վերաբերեալ տրամադրութիւնները պարտաւորիչ են միայն այդ սնտուկին անդամակցողներուն համար. և անկէ դուրս բոլոր տրամադրութիւնները կը վերաբերին առ հասարակ ասպարէզէն չհեռացած բոլոր ուսուցիչ ուսուցչուհիներուն (պաշտօնի վրայ գտնուող և կամ հիւանդութեամբ, ծերութեամբ և առժամապէս անգործութեան և այլ պատճառով ձեռնթափ եղողներուն) :

Ազգ. վարժարաններու տնօրէնները պարտաւոր են հսկելու ներկայ Կանոնագրին տրամադրութեանց կէտ առ կէտ գործադրութեան և իրենց բարոյական աջակցութիւնները բերելու Հոգաբարձութեան :

Յօդ. 30.— Ներկայ Կանոնագրին ուէ մէկ տրամադրութեան բարեփոխման պէտքը եթէ զգացուի, Հոգաբարձութեան առնուազն վեց անդամին առաջարկութեամբ Ուսումն. Խորհուրդին հետ խառն նիստ մը կը գումարուի, և ներկաներուն $\frac{2}{3}$ մեծամասնութեամբ, ծրագրուած բարեփոխութիւնները Վարչութեան կը ներկայացուին առ ի վաւերացում :

Յօդ. 31.— Ներկայ Կանոնագրէն առաջ հրատարակուած Ուսուցչաց Օգնութեան Սնտուկի վերաբերեալ Ծրագիր-Կանոնագիրները ջնջուած են :

Յօդ. 32.— Ներկայ Կանոնագիրը ի զօրու է Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ վաւերացման թուականէն սկսեալ :

27 Մայիս 1926

Պոլիս

ՈՒՍՈՒՅԶԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ

ՍՆՏՈՒԿԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Քաղաք. Ժողովոյ 9 Նոյ. 1926ի ՀԱ. նիստին մէջ «Պոլսոյ Հայ Ուսուցչաց Օգնութեան եւ Խնայողական Սնտուկի Կանոնագիր»ը յետ քննութեան վաւերացուած ըլլալով, որոշմամբ նոյն ժողովոյ, կը հրամայենք անոր տրամադրութեանց անթերի գործադրութիւնը :

Պատ. Տեղապահ

10 Նոյ. 1926

ԳԷՈՐԳ ԱՐՔԵՊ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

Պատրիարքարան Հայոց

Կ. Պոլիս

Այս նոր Կանոնագրին վաւերացումով գործունէութեան նոր շրջան մը կը բացուի Ուսուցչ. Օգնութեան եւ Խնայողական Մնտուկի Հոգաբարձութեան առջեւ:

Ճորդ Յօդուածի տրամադրութեան համաձայն երկու ուսուցիչ անդամներ, Մինաս Ծալեան եւ Գէորգ Պօղոսեան եւս կ'աւելնան Հոգաբարձութեան կազմին վրայ, եւ դիւանական նոր ընտրութիւն կը կատարուի հետեւեալ կերպով.

Ասեմապետ	Գաշուս Մաշաբեան
Դեր-ասեմապետ	Մինաս Ծալեան
Ասեմադպիր	Գէորգ Պօղոսեան
Գանձապետ	Վահրամ Չերչեան
Հաշուակալ	Յարութիւն Հազարապետեան

Ա.Զ.Դ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Իր առաջին քայլերուն մէջ այս Հոգաբարձութիւնն ալ դժուարութիւններու կը բախի, տրուած ըլլալով որ Կանոնագրի տրամադրութեան հակառակ, Օգնութեան Մնտուկի հին հաշիւներն ու գոյքերը չեն փոխանցուիր Ելեւմտեց Հոգաբարձութեան կողմէ: Գրաւոր ու բերանացի ամէն դիմում անհետեւանք կը մնայ: Այս կացութեան առջեւ հաշուակալ Յ. Հազարապետեան պատճառաբանեալ հրաժարական կու տայ Վարչութեան:

Խնդիրը արծագանգ կը գտնէ մամուլին մէջ, եւ այս պարագան Ա.զգ. Ընդհ. Ժողովի 1927ի նստաշրջանին զուգահիւսեալուն, ուսուցիչ երեսփոխաններէ ոմանց կողմէ հարցապնդում կ'ուղղուի Վարչութեան, եւ այսպէս Ընդհ. Ժողովի որոշումով միայն տեղի կ'ունենայ փոխանցումը: Պատրաստ գումարը (235. 28 ռսկի) եւ

քանի մը արժեթղթեր կը տրամադրուին Օգն. եւ խնայող. Սնտուկին, անջատելով այսպէս անոր գործառնութիւնը Կեդր. Սնտուկի մատակարարութենէն:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

Ատենապետ Գալուստ Մալաթեան, Եւրոպա մեկնումին հետեւանքով, երբ կը հրաժարի, Օգն. Սնտուկին հասոյթի տեւական աղբիւր մը ապահովելու ազնիւ առաջադրութեամբ Հոգաբարձութեան կը տրամադրէ մանկական հրահանգիչ պատմուածքներու 30 տետրակներ, Եւրոպական հեղինակներէ թարգմանուած, զանոնք հետզհետէ լոյս ընծայելու ի նպաստ Սնտուկին, իբրեւ շարունակութիւնը « Նոր Դպրոցի » մանկական մատենաշարին:

Անմիջապէս ընթացք կը տրուի այս գնահատելի առաջարկին, եւ հրատարակութեան կը յանձնուի առաջին գրքոյկը, Փոփրիկ Հնարիչը, որ լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ, եւ յաջորդ տարի (1928) Հոգաբարձութիւնը լոյս կ'ընծայէ երկրորդ մը՝ Հանճարեղ տղայ մը (Մոցարդի պատանեկութիւնը):

Այս մանկական գրքոյկները նիւթապէս եւ բարոյապէս օգտակար կը հանդիսանան: Անոնցմէ բաւականաչափ կը տրամադրուի կայանաբնակ գաղթական տղոց:

Գ. Մալաթեան

Հոգաբարձութիւնը մէկ կողմէ շփման մէջ կը մտնէ թաղային մարմիններու հետ եւ մասնաւորաբար արտաքին նուիրատուութիւններ ապահովելով բեղմնաւոր տարեշրջան մը կը բոլորէ:

Նպաստի վերաբերեալ խնդրանքներուն գոհացում կը տրուի բաւարար չափով:

1928 Մարտ 1 էն սկսեալ 7 կրթական վաստակաւորներու կենսաթոշակ, իսկ 10ի մօտ եւ ուսուցիչ-ուսուցչուհիներու միանուագ օժանդակութիւններ կ'ըլլան:

Ատենապետութեան կը կոչուի Մինաս Ծալեան:

Պակսած անդամներու տեղ պաշտօնի կը կոչուին Յդուարդ Ինճեան, Օննիկ Սպէչերեան եւ Օննիկ Սրապեան:

Գ. Պօղոսեան եւս կը հրաժարի: Անոր տեղ անդամ եւ ատենադպիր կ'ընտրուի Գուրգէն Թուրսարգիսեան:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԵՒ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐ

Կանոնագրին գործադրութենէն ի վեր թաղային հասոյթները ակնկալուած արդիւնքը չեն ապահովեր: Մղում կը տրուի արտաքին նուիրատուութիւններու արդիւնաւորման: Հոգաբարձութիւնը կը խորհի հանրութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել Օգն. Սնտուկի գործունէութեան վրայ:

Պատրիարք Ս. Հօր նախագահութեամբ 6 Նոյ. 1928ին բացառիկ նիստ մը կը գումարուի եւ կ'որոշուի Սնտուկին 20 ամեայ գործառնութիւնը պատկերացնող համարատուութիւն մը պատրաստել ու զայն հաղորդել մամուլին, միանգամայն առանձին տպագրուած՝ Նոր

Տարուան առիթով շնորհաւորական քառութերու հետ ղրկել բարեւէր ու կրթասէր անձնաւորութիւններու:

Այս համարատուութենէն, կը տեսնուի որ իր վերակազմութենէն ասդին, Օգնութեան Սնտուկէն կարօտ ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու օժանդակութիւն եղած է 1116 ոսկի, որուն 633 ոսկին իբր կենսաթոշակ, 383 ոսկին միանուագ օգնութիւններ եւ 100 ոսկին ալ ուսուցչաց այրիներու յատկացուած:

Այս հասոյթին մէջ իրենց կարեւոր բաժինները ունին բարեւէր ազգայիներու, ծնողներու նուէրները եւ մանկական մատենաշարի գրքոյկներէն զոյացած գումարները:

Նոր տարուան առիթով հրատարակուած կոչերն ու դիմումները արդարեւ իրենց բարերար արդիւնքը կու տան:

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են՝ «Իւնիօն» ապահով. ընկերութեան տնօրէն Պ. Սիմոն Գայսէրլեանի 200 ոսկիի նուիրատուութիւնը, Ս. Պատրիարք Հօր միջոցաւ: Անվէրսաբնակ Պ, Միհրան Իփէքեանի 1000 Պելթ. ֆրնք.ի, Պ. Ներսէս Զամբէրթէնի 500 ֆրնք.ի, Պ. Նորայր Վրոյրի 300 ֆրնք. ի եւ Պ. Քառլօ Սիրաքեանի 140 ֆր.ի նուիրատուութիւնները՝ Գ. Մալաթեանի միջոցաւ:

Նոր տարուան կոչի այս դրութիւնը կ'որդեգրուի Հոգաբարձութեան կողմէ, եւ ամէն տարի կ'արդիւնաւորուի: Թօքատլեան պանդոկի Վարձակալ Պ. Մետովիչ յաջորդաբար 25 ալան ոսկի կը նուիրէ Օգն. Սընտուկին:

Այս նուիրատուութեանց կարգին յիշատակութեան արժանի է նաեւ Երուսաղէմի Ս. Աթոռոյն Միաբանու-

Թեան յատկացուցած 50 ոսկին, Պոլսոյ Փոխանորդութեան միջոցաւ:

Վերջերս Կտակաց Հոգաբարձութիւնը գովելի կարգադրութեամբ մը հնգց. Կէօջէ Օղլու Զենոբ պէյի կտակէն 180 ոսկի տրամադրեց Վարչութեան միջոցաւ: Իսկ Խուպէսէրեան կտակադրամի տոկոսներէն 57 ոսկի բաժին հանուեցաւ Օգ. Սնտուկին:

Հոգաբարձութիւնը ամէն աարի իր գործունէութեան համարատուութիւնը ներկայացուցած եւ վաւերացնել տուած է Տնտես. Խորհուրդին:

Աւելի արտաքին քան ներքին միջոցներով գոյացած հասոյթները լայնօրէն տրամադրուած են կարօտ կրթական վաստակաւորներու:

1927-1928 տարեշրջանին կենսաթոշակ եւ միանշաւ օգնութիւն տրուած են 650 ոսկի, 1928-29 տարեշրջանին 700 ոսկի, իսկ 1929-30 տարեշրջանին 850 ոսկի:

Ներկայիս 10 ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու կենսաթոշակ կը տրուի: Ասոնցմէ երեքը կը պատասխարուին Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ:

Հոգաբարձութիւնը, հետզհետէ քաջալերութիւն գտնելով, կը յուսայ յառաջիկային Կանոնադրին պահանջած պահեստի գումարն ալ ապահովել եւ իրագործելու աշխատիլ նաեւ Խնայողական Սնտուկին ծրագիրը:

ՆԵՐԿԱՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Իր պաշտօնավարութեան հնգամեայ շրջանը դեռ չլրացուցած, Հոգաբարձութեան անդամներէն Վահրամ Զէրչեան եւ Եղուարդ Ինճեան Քաղ. Ժողովի

անդամակցութեան կը կոչուին, իսկ Օննիկ Սպէչէրեան եւ Գ. Թուրսարգիսեան կը հրաժարին որով կը կազմալուծուի 1929 Յունիսին:

Կանոնագրին պահանջած եղանակով Ուսումն. Խորհուրդը նոր Հոգաբարձութեան մը ընտրութեան կը ձեռնարկէ, եւ Քաղ. Ժողովին կողմէ կը վաւերացուի հետագայ կազմը.

Միհրաւ Ծալեան

Տֆր. Վահե Հինդդեան

Մանասե Սուրբանեան

Աշոտ Բ. Քեչեան

Գարեգին Էմիրզեան

Եղուարդ Հազարեան:

Իսկ կատարուած դիմումին վրայ Վարչութիւնը եօթերորդ անդամին տեղ կը վերընտրէ Վահրամ Զեւջեանը իբր խորհրդական, պատեհութիւն տալով որ Հոգաբարձութիւնը օգտուի անոր այնքան արդիւնաւոր գործակցութենէն եւ փորձառութենէն:

Դիւանական ընտրութիւնը դեռ չկատարուած սակայն, Մ. Ծալեան Եգիպտոս կը մեկնի, իսկ Մանասէ Սուլթանեան եւ Ե. Հազարեան կը հրաժարին: Որով Հոգաբարձութիւնը դարձեալ կ'ստանայ կազմալուծուած վիճակ մը:

Այս կացութեան միանգամընդմիջտ վերջ տալու համար, Ուսումն. Խորհուրդը կ'որոշէ Օգն. Մնտուկի Հոգաբարձութիւնն ընտրելի ներկայացնել նաեւ կին անդամակիցներ, հասոյթներու արդիւնաւորման տեսակէտով անոնց օգտակար դառնալու պարագան ալ նկատի ունենալով:

Իր առաջարկութիւնը սկզբունքով կ'ընդունուի Քաղաք. ժողովին կողմէ, եւ պակասած անդամներու տեղ պաշտօնի կը վոչուին.

Տիկ. Զարուհի Հ. Ֆերուհիան

» Աննա Շահաւեան եւ Օր. Արաֆսի Պապիկեան:

Առաջին անդամութիւնները այս մարմնին: Նոյն ատեն անդամակցութեան կը կոչուի Ղազարոս Նշանեան:

Կազմը ամբողջանալէ վերջ, դիւանական ընտրութիւն կը կատարուի հետեւեալ կերպով.

Ասեմապետ Տօթ. Վահե Հինդշեան

Դեր-ասեմապետ Տիկ. Աննա Շահաւեան

Ասեմադպիր Օր. Արաֆսի Պապիկեան

Փանձապետ Ղազարոս Նշանեան

Հաշուակալ Գարեգին Էմիրզեան:

Եօթը երկսեռ անդամներէ եւ վարչական խորհրդականէն բաղկացած արդի Հոգաբարձութիւնը կանոնաւոր կերպով կը գումարէ իր նիստերը՝ ջանադիր գրտնուելով հետզհետէ արդիւնաւորել իր աշխատութիւնները:

ՄՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ներկայ Հոգաբարձութիւնը մտադիր է շարունակել Մանկական Մատենաշարի գրքոյկներուն հրատարակութիւնը, որ իր տեսակին մէջ միակ օգտակար ձեռնարկն է նորահաս պատանիներու ընթերցման եւ անոնց ընդունակութիւններու զարգացման համար:

Նոյնպէս մտադրութիւն կայ պատրաստելու կրթական ստուար ալպօմ մը, որ պիտի պարունակէ մաս-

նաւորապէս Պոլսոյ կրթական հաստատութիւններու ներկայ եւ անցեալ կեանքը, պատմական եւ վիճակագրական ծանօթութիւններով, կրթական մեծ վաստակորներու եւ դաստիարակներու կենսագրութիւնները, եւ ուսումնասիրական էջեր մանկավարժական, կրթական, դաստիարակչական հարցերու շուրջ:

Այս կարեւոր աշխատասիրութեան ծրագիրը կարելի չեղաւ գործադրել նախորդ տարի, անհարկի թիւրիմացութեան մը պատճառով:

Այս մտադրութիւններու մօտ կան մէկէ աւելի ուրիշ յուսադրիչ առաջադրութիւններ՝ նիւթական մարզին մէջ: Օգնութեան Սնտուկի Հոգաբարձութիւնը հաճոյքը պիտի ունենայ մօտերս ընդունելու երկու շատ կարեւոր նուիրատուութիւններ, որոնցմով ա՛լ աւելի ապահով եւ ամուր հիմերու վրայ դրուած պիտի ըլլայ այս կրթանուէր գործը:

441979

BIBLIOTHEQUE NATIONALE DE FRANCE

3 7513 02075281 1